

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra Ázijských štúdií

Japonská filológia

Adriana Kováčová

História a dizajn vychádzkových záhrad z perspektívy záhrady Kenrokuen

Bakalárska diplomová práca

Vedúci práce: Mgr. David Grant

2023

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne s využitím uvedených prameňov a literatúry.

.....

Týmto by som chcela poďakovať vedúcemu Mgr. Davidovi Grantovi za jeho podporu, trpezlivosť a cenné rady pri písaní tejto bakalárskej diplomovej práce.

Edičná poznámka:

V tejto práci som pre zápis japonských slov použila českú transkripciu a je uvedená v kurzíve. Výnimky sú populárne slová a názvy ako napríklad mača, samuraj a podobne. Ďalej sa to netýka ani názvu záhrady Kenrokuen a názvov japonských historických období. Čo sa týka prekladov z japončiny, pokiaľ nie je uvedené inak, jedná sa o moje vlastné preklady.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Predstavenie japonských záhrad	2
2.1. Prehistorický pôvod japonských záhradných prvkov	3
2.2. Záhrady Heian	5
2.3. Zenové záhrady.....	7
2.4. Čajové záhrady	9
2.5. Záhrady Cubo	11
2.6. Zhrnutie	12
3. História vychádzkových záhrad	14
4. Dizajn a využitie vychádzkových záhrad.....	17
4.1. Funkcia	17
4.2. Dizajn	19
5. História záhrady Kenrokuen	22
6. Dizajn záhrady Kenrokuen.....	25
6.1 Čajové domy	26
6.2 Vodné prvky.....	28
6.3 Mosty a ostrovy.....	29
6.4 Flóra	30
6.5. Kopce	31
6.6. Iné dizajnové prvky.....	32
7. Štyri ročné obdobia v záhrade Kenrokuen	33
7.1. Jar	33
7.2. Leto.....	34
7.3. Jeseň	35
7.4. Zima.....	35
8. Záver	37
Zdroje:	39

1. Úvod

Táto bakalárska práca sa zaoberá vychádzkovými záhradami, po japonsky *kaijūšiki teien* (回遊式庭園), ktoré vznikli v období Tokugawa. Ako prvé budú predstavené obdobia Džómon a Jajoi a základ japonského záhradného dizajnu, ktorý bol v tomto období položený. Nasledovať bude predstavenie najznámejších záhradných prototypov z japonskej histórie. Konkrétne sa bude jednať o záhrady z obdobia Heian, zenové záhrady, čajové záhrady a záhrady *Cubo*.

Práca sa ďalej posunie na históriu vychádzkových záhrad. Zameria sa na historický kontext v ktorom tieto záhrady vznikali a aj to, ako tento kontext ovplyvnil ich celkový vzhľad a estetiku. V tejto sekcii bude takisto zanalyzovaný význam vychádzkových záhrad a dôvody ich vzniku. Nasledujúca sekcia sa už bude venovať samotnému dizajnu záhrad, inými slovami tomu, ako vyzerá typický prototyp vychádzkovej záhrady. Zanalyzovaná bude takisto ich funkcia, čiže spôsob akým ich vtedajší majitelia využívali.

Ďalej sa práca posunie na tému samotnej záhrady Kenrokuen. V krátkosti bude predstavený vývoj záhrady od jej vzniku až po dvadsiate storočie, kedy sa záhrada stala dostupnou aj širšej verejnosti. Hneď potom sa posunie na analýzu dizajnu záhrady a jednotlivých prvkov, ktoré sa v nej nachádzajú. Dizajnové prvky v tejto záhrade budú rozdelené do skupín, kde budú spoločne predstavené. Konkrétne sa bude jednať o sekcie zamerané na čajové domy, vodné toky, mosty a ostrovy, rastliny, kopce a iné dizajnové prvky, ako sú napríklad sochy.

Posledná sekcia práce sa bude venovať štyrom ročným obdobiam v záhrade Kenrokuen a ich významu pre japonskú kultúru. Záhrada Kenrokuen je otvorená celoročne a každá konkrétna sezóna má unikátne dizajnové prvky, ktoré návštevníci môžu zažiť v ich plnej kráse len v jednom konkrétnom ročnom období.

Cieľom tejto práce nie je len predstaviť japonský záhradný dizajn, vychádzkové záhrady a záhradu Kenrokuen ako také, ale aj poukázať na fakt, že záhrada Kenrokuen je jedna z najlepších príkladov prototypu vychádzkovej záhrady a takmer dokonale ho predstavuje. Ďalej je možné prácu použiť aj ako sprievodcu pri návšteve záhrady.

2. Predstavenie japonských záhrad

Japonská záhrada je pojem známy po celom svete. Často je spájaný najmä so zenovým budhizmom a minimalistickou záhradnou kompozíciou. Aj keď tento typ záhrady pod pojem „japonská záhrada“ určite spadá, je potrebné povedať, že je to len malá časť japonského záhradného dizajnu, ktorý sa v Japonsku rozvíja už viac ako tisícročie. V tejto sekcii budú predstavené základné prototypy záhradného dizajnu, ako aj obdobia v ktorých vznikali. Je však potrebné spomenúť, že predstavené nebudú úplne všetky typy záhradných prototypov ani všetky historické obdobia, ale len tie najvplyvnejšie na vývoj japonského záhradného dizajnu ako celku. Konkrétne sa práca nezaobrá záhradami z obdobia Nara ani záhradami ktoré vznikli po období Tokugawa, čiže záhradami modernými.

Každý záhradný prototyp ktorý v Japonsku vznikol, bol priamo ovplyvnený historickým obdobím jeho vzniku. Rôzne historické obdobia sú definované rôznymi politickými, sociálnymi, náboženskými, architektonickými a estetickými zmenami.¹ Tieto zmeny sa prejavujú v záhradnom dizajne vo forme nových záhradných prvkov alebo záhradnej kompozície, ktoré menili funkciu záhrady. Ďalej je potrebné povedať, že tieto záhradné prototypy sa v Japonsku neobjavili už ako ucelená forma, ale prešli si pomalým vývojom. Preto je v Japonsku možné nájsť aj záhrady, ktoré spadajú pod viac záhradných prototypov. Jedná sa napríklad o záhradu *Saihódži* (西芳寺) v západnom Kjóte, ktorá vznikla na prelome období Heian a Kamakura. Zo záhrady je poznať meniacu sa kultúru a takisto aj záhradnú estetiku. Záhrada *Saihódži* je rozdelená na dve časti, v dolnej záhrade sa nachádza jazierko a v ňom záhradné ostrovčeky, inšpirované záhradami obdobia Heian. Naopak horná záhrada obsahuje kompozície skál, ktoré sú typické práve pre záhrady zenové. Táto časť záhrady *Saihódži* je dokonca považovaná za jeden z prvých príkladov zenovej záhrady v Japonsku.² Avšak, takýmito zmiešanými záhradami ktoré spadajú pod viac prototypov sa práca nebude zaoberať, predstavené budú len základné záhradné prototypy.

¹ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 18.

² NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen, 1996, str. 68.

2.1. Prehistorický pôvod japonských záhradných prvkov

Záhradný dizajn ako ucelená umelecká forma sa v Japonsku neobjavil skôr ako v 6. až 7. storočí, kedy bol prevzatý z Číny a Kórey. Napriek tomu možno nájsť v prehistorickom období estetické princípy, ktoré neskôr ovplyvnili vývoj japonských záhradných prototypov. Pre toto obdobie je typickým estetickým princípom napríklad rovnováha medzi prírodnou krásou a krásou vytvorenou človekom. Táto estetika vznikla v prechodnom období medzi obdobiami Džómon (10 500 p.n.l – 300 n.l) a Jajoi (300 p.n.l – 300 n.l), kedy začala vznikať agrárna spoločnosť.³ Dá sa povedať, že dôvod vzniku tejto estetiky je fakt, že výroba nástrojov a aj ľudské obydlia boli čoraz komplexnejšie, a tým pádom sa čoraz viac oddeľovali od sveta prírodného. Záhrada tak predstavovala hranicu medzi človekom a prírodou, kedy príroda predstavovala „božské“ aspekty.

Tieto „božské“ aspekty bolo podľa pôvodného japonského animistického náboženstva možno nájsť vo veľkých a zaujímavých tvarovaných skalách a vodných plochách. Vodné plochy a skaly boli teda považované za miesta, ktoré mohli byť okupované božstvami (*kami* 神).⁴ Skaly, ktoré mohli byť okupované božstvami sa nazývali *iwakura* (岩倉). Na preukázanie rešpektu božstvám, ktoré vraj tieto skaly okupovali, boli miesta okolo *iwakury* očistené. V prvom rade boli v okolí natiiahnuté laná vyrobené tradične z ryžovej slamy (*šimenawa* 注連縄). Podobný zvyk pletenia či už stromov, kríkov alebo tráv bol praktizovaný vo východnej Ázii ako prostriedok na privlastnenie si konkrétnych miest. Z tohto zvyku potom pravdepodobne vzniklo pletenie lán *šimenawa*, ktoré už ale malo význam označovať miesta náboženského, poprípade spirituálneho významu.⁵ V tomto zvyku možno znova pozorovať harmóniu medzi prírodou a človekom. Napriek tomu, že práve prírodné prvky boli považované za „božské“, na ich označenie a zvýraznenie boli predsa len používané prvky ľudské.

Miesto však muselo byť očistené od všetkých nečistôt aj fyzicky. Neskôr sa toto vyznačené miesto začalo posýpať buď štrkom, alebo bielym pieskom. Rovnováha medzi prírodnou krásou a krásou vytvorenou človekom je zvýraznená najmä týmito prvkami, čiže *šimenawou* a štrkom alebo, bielym pieskom, ktoré síce nemali božský pôvod ako napríklad skaly a potoky, ale napriek tomu toto božské územie

³ KEANE, Mark P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 29.

⁴ IBID, KEANE, str. 35.

⁵ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen, 1996, str. 18.

vymedzovali. Sčasti môže byť teda rovnováha medzi prírodou a človekom chápaná ako rovnováha medzi božským a ľudským, spirituálnym a pozemským.⁶

Častým zdrojom vodných plôch venovaných božstvám (*kamiike* 上池) boli prírodné potoky. Samotné *kamiike* boli teda niečo ako chrám pre božstvá, ktoré tieto potoky okupovali. Ani *kamiike*, ani *iwakura* neboli pôvodne cenené pre estetické dôvody, ich význam bol najmä spirituálny. Avšak náboženské a spirituálne prvky sú v kontexte neskorších japonských záhrad často takmer neoddeliteľné od prvkov estetických. Možno preto argumentovať, že spirituálny podtón je v mnohých japonských záhradných prototypoch pre vnímanie krásy v japonskej záhrade veľmi dôležitý.⁷

Vodné plochy mali okrem spirituálneho významu aj sekundárnu estetickú hodnotu, ktorá položila základ pre neskorší vývoj prvkov v japonskom záhradnom dizajne. Estetická krása z vtácej perspektívy sa nachádza v dvoj-rozmernosti vodných plôch, ktorých krása je najlepšie uchopená z pohľadu z diaľky a výšky, kedy je zvýraznená ich priestrannosť a plochý povrch tichej hladiny vody. Na druhej strane krása *iwakury* je viac objemová a trojrozmerná. Takýto estetický ideál možno najjasnejšie vidieť v záhradách *karesansui* (枯山水),⁸ kde je zvýraznená harmónia medzi plochými objektami, ako napríklad pohrabaný piesok a trojrozmernými objektami, ako sú napríklad skaly.⁹

Základ pre japonské záhrady bol teda položený už v prehistorickom období, kedy im bol daný výrazný spirituálny podtón, ktorý do určitej miery hrá rolu v japonskom záhradnom dizajne počas jeho vývoja. Rovnako si svoju dôležitosť udržali skalné kompozície a vodné plochy, ktoré tvoria základ alebo kostru záhrady namiesto rastlín. Tieto prvky tvoria základ japonskej záhradnej estetiky a je možné povedať, že sú citeľné dodnes.

⁶ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 36.

⁷ IBID, KEANE, str. 37-38.

⁸ *Karesansui* je japonský názov pre takzvanú suchú záhradu alebo zenovú záhradu.

⁹ IBID, KEANE, str. 35-38.

2.2. Záhrady Heian

Obdobie Heian v Japonsku je úzko spojené s kultúrnym rozvojom vtedajšej Číny. Heianský dvor prebral mnoho čínskych konceptov, týkajúcich sa kultúry, myslenia, alebo aj architektúry. Záhradný dizajn nebol výnimkou, a preto sa ako ucelená umelecká forma objavuje až v tomto období. Keďže heianský dvor prebral od čínskeho dvora aj model výstavby miest, mesto *Čchang-an*¹⁰, ktoré bolo postavené podľa mriežkového modelu, slúžilo ako prototyp pre výstavbu hlavného mesta v Japonsku, *Heiankjó* (平安京).¹¹ Z dôvodu že mesto bolo rozdelené do menších častí nazývaných *čo* (町),¹² dizajn záhradných priestorov aristokracie bol limitovaný veľkosťou týchto častí.

Aj rezidencie, ktoré sa na týchto priestoroch stavali, boli ovplyvnené čínskou architektúrou. Tento architektonický štýl sa nazýva *šindenzukuri* (寝殿造)¹³ a záhrady z tohto obdobia sa nachádzali najmä vedľa rezidií *šinden*, podľa ktorých tento štýl získal svoje meno.¹⁴ Zo záhrady do hlavnej budovy viedli dva symetrické kryté koridory.¹⁵ Dizajnové elementy boli v záhrade orientované podľa princípu yin a yang, čiže podľa princípov geomancie.¹⁶ Záhrada bola orientovaná na juh od rezidencie, kde bol vytvorený plochý povrch zvaný *nantei* (南庭), v preklade južná záhrada. Tento

¹⁰ *Čchang-an* bolo hlavné mesto čínskej dynastie v 7. až 10. storočí. V tomto období v meste žilo približne milión obyvateľov a asi milión ďalších ľudí žilo na predmestí. Toto hlavné mesto bolo centrom komercie a obchodu Číny. GRANT, Jill. "The dark side of the grid: power and urban design." *Planning Perspectives*, 2001, str. 228-229.

¹¹ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen, 1996, str. 32.

¹² 1 *čo* sa rovná približne 9917 metrom štvorcovým.

¹³ *Šindenzukuri* je typ architektonického štýlu prevzatého z Číny v období Heian. Komplexy vybudované v tomto štýle boli prevažne sídlami aristokratických rodín. Všetky budovy vybudované v tomto štýle boli prízemné. YASUHARA, Morihiko. KOICHI Iibuchi, a MUNYASU Okazaki. "Space of SHINDEN Residential Complex (SHINDEN-ZUKURI) Part 1. Lighting from the Side.", 2001, str. 367.

¹⁴ TOSHIRO, Inaji a VIRGILIO, Pamela. *The Garden as Architecture: Form and Spirit in the Gardens of Japan, China and Korea*. Kodansha Amer Inc, str. 12-13.

¹⁵ GOTHEIN, Marie Luise. *A History of Garden Art: From the Earliest Times to the Present Day*. Cambridge University Press, 2014, str. 261.

¹⁶ Geomantické štúdium, v Japonsku známe aj ako cesta yin a yang (*onmjódó* 陰陽道), bolo do Japonska prinesené z Číny. Podľa geomantických princípov je univerzum tvorené dvomi protichodnými silami, aktívnou a pasívnou. Tieto sily ovplyvňujú päť základných elementov, drevo, oheň, zem, kov a vodu. Ku každému elementu je priradené ochranné zviera, svetová strana a farba. Tento princíp ovplyvňoval nielen samotný dizajn záhrad alebo rezidií, ale dokonca aj lokáciu budov alebo samotných miest. V 7. storočí bolo toto štúdium tak dôležité, že sa vo vláde založil úrad pre princíp yin a yang. KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 45.

povrch bol zasypaný pieskom, sčasti pre udržanie estetickej a spirituálnej čistoty, ale aj na usporadúvanie rôznych akcií, ako napríklad súťaže v skladaní poézie, lukostreľba, výlety na loďkách, kohútie zápasy a podobne. Keďže častým prvkom záhrady z obdobia Heian bol potok, obzvlášť populárna bola „hostina vedľa vinúceho sa prúdu“ (*kjokusui no en* 曲水の宴). Na tejto hostine sa hostia zoradili pri prúde potoka, skladali sezónne básne a chytali malé šálky ryžového vína ktoré plávali po prúde.¹⁷

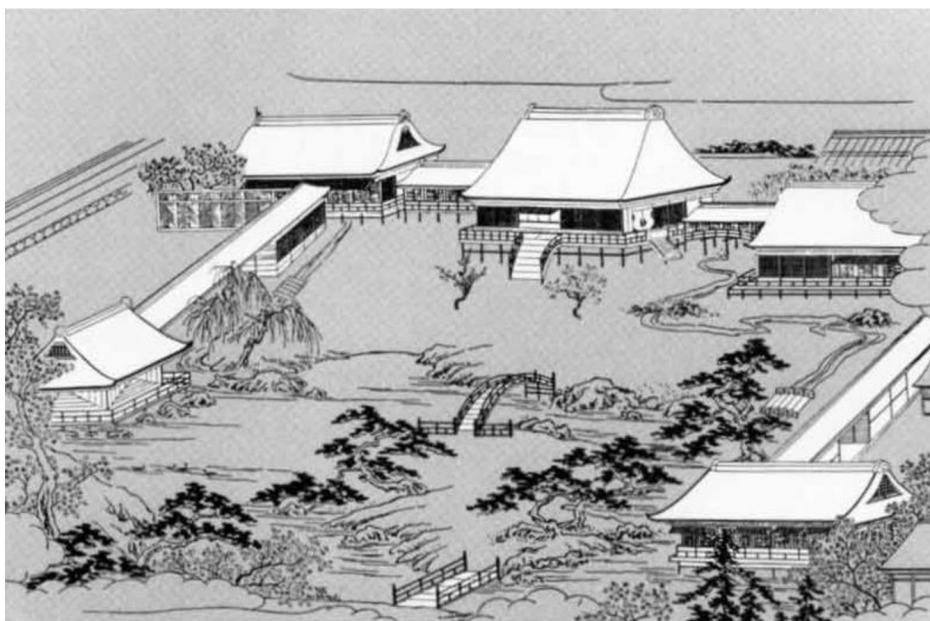
Vedľa *nantei* boli vysadené rôzne stromy, tráva a kvety. Voda bola taktiež využívaná v rôznych častiach záhrady. Prvý vodný element bol vinúci sa prúd, ktorý pritekal z východu a pretekal popod rezidenciu aby vyplavil všetko zlo.¹⁸ Tento potok následne pritekal do centrálného jazera. To malo zvyčajne asymetrický tvar a zaberalo asi polovicu celkovej plochy záhrady. Vo vnútri jazierka bol vybudovaný aspoň jeden ostrovček, ktorý bol pripojený k brehu na juh aj na sever dvoma alebo viacerými mostami. Dôležitosť jazera zdôrazňuje aj fakt, že jedno z mien pre typickú heianskú záhradu je *čisen šújú teien* (池泉周遊庭園), alebo „záhrada putovania po jazere“. Je to preto, že záhrady tohto obdobia boli navrhnuté najmä na to, aby ich návštevníci obdivovali z loďky a nie pešo. Loďky boli väčšinou pomaľované žiarivými farbami a vozili sa na nich okrem hostí aj hudobníci, ktorí dotvárali veselú atmosféru. V prípade formálnych udalostí sa však stávalo, že hostia neboli schopní vojsť do loďky, pretože mali na sebe niekoľko-vrstvové kimono, v ktorom bolo ťažké na loďku nasadnúť.¹⁹

Záhrady Heian, výrazne ovplyvnené záhradami čínskymi, položili základ pre záhradný dizajn v Japonsku. Dizajnové prvky ako napríklad jazerá, potok, mosty a štrkom alebo pieskom vysypaná plocha sa objavujú aj v neskorších záhradných prototypoch, avšak pretransformované do novej formy. Najunikátnejší prvok heianskej záhrady je pravdepodobne zameranie sa na jazero a lode, ktoré slúžili ako hlavný prvok prepravy po tejto záhrade. V ďalších záhradných prototypoch už loďka nie je centrálnym komponentom záhrady.

¹⁷ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen, 1996, str. 37.

¹⁸ IBID, NITSCHKE, str. 39.

¹⁹ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 63.

Obr. 1. Záhrada Heian

2.3. Zenové záhrady

Prototyp zenových záhrad, ktoré inak poznáme aj pod pojmom *karesansui* 枯山水, sú záhrady, ktoré sa začali vyvíjať v období Kamakura, kedy sa k moci prvýkrát dostáva vojenská vrstva. Uceleným záhradným prototypom sa stali v období Muromači, kedy sa výrazne spopularizoval zen, najmä v rámci vojenskej vrstvy. Znaky, ktoré tvoria slovo *karesansui*, znamenajú sucho, hora a voda. Dôraz je hlavne na prvom znaku, pretože tieto záhrady tradične neobsahujú vodu. Na reprezentáciu prírody ako celku sú používané najmä tri základné elementy, ktorými sú skaly, piesok a štrk. Príroda je týmto spôsobom redukovaná do abstraktnej formy.²⁰ Abstraktná forma a jednoduchosť týchto záhrad reflektujú obdobie, v ktorom tento prototyp vznikol. Je to obdobie, v ktorom sa k moci dostala vojenská vrstva a sociálna a politická situácia bola kvôli neustále prebiehajúcim nepokojom prevažne nestabilná. Vojenská vrstva brala svoju inšpiráciu najmä z čínskej kultúry, konkrétne zo zenového budhizmu.²¹

Keďže sa kultúrny život Japoncov presunul z aristokratických palácov do samuraiských rezidií a zenových kláštorov, zmeny nastali aj v architektúre.

²⁰ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen, 1996, str. 65.

²¹ Čínske dynastie ktoré trvali od roku 960-1278 v prípade Sung a od roku 1271-1368 v prípade Jüan. Dynastia Sung bola érou prosperity v oblasti ekonomiky a veľkého populačného rastu. Avšak, na severe a západe Číny sa začali objavovať nové silné štáty ktoré predstavovali neustálu hrozbu. Nakoniec bola dynastia Sung porazená mongolskou dynastiou Jüan. HYMES, Robert P. *Ordering the World: Approaches to State and Society in Sung Dynasty China*. Vol. 16. Univ of California Press, 1993, str.1.

Architektúra *šindenzukuri* z obdobia Heian bola pomaly nahradená novou formou, konkrétne *šoinzukuri* (書院造)²². Tento architektonický štýl bol typický najmä pre zenové kláštory, ktoré boli prevažne nesymetrické. Záhrady, ktoré sa nachádzali vedľa týchto budov boli väčšinou v časti, kde býval opát vedúci kláštor.

Samotná záhrada reflektovala miesto, v ktorom sa nachádzala. Typická je jednoduchosť bez ornamentov a priamy vzťah medzi skalami s pieskom a štrkom, na ktorom sú položené. Význam záhrady je vytvoriť priestor pre meditáciu a poskytovať miesto, kde je možnosť nerušene kultivovať vedomie.²³ Ich funkcia nebola však len ako priestor pre meditáciu, ale aj ako umelecké dielo, limitované určitým rámcom a vnímané podobne ako napríklad maľba.²⁴ Používanie kameňov v záhradnej kompozícii bolo typické aj pre záhrady z obdobia Heian, boli však len súčasťou oveľa väčšej záhradnej kompozície. Hlavným rozdielom je, že záhrady z tohto obdobia boli navrhnuté tak, aby do nich návštevník vstúpil a objavoval ich z rôznych uhlov, či už z člnku alebo pešo. Zenové záhrady však boli navrhnuté tak, aby mohli byť pozorované zo susediacej haly. Záhrada by mala byť preskúmaná skôr mentálne než fyzicky.²⁵

Jeden z najznámejších príkladov zenovej záhrady je záhrada *Rjóandži* (龍安寺), nachádzajúca sa v meste Kjóto. Celú kompozíciu tvorí dokopy len pätnásť kameňov. Postavená bola pravdepodobne niekedy okolo roku 1500. Okrem malého množstva machu sa tu nenachádzajú žiadne iné rastliny, čo zo záhrady robí jeden z najtypickejších a rýdzich príkladov zenovej záhrady. Je ohraničená hlinenými múrmi v ktorých sa nachádza olej, ktorý s postupom času zafarbil múry do žltu-hneda, čo im dodáva starobylý nádych.²⁶

Zenová záhrada je zo všetkých japonských záhradných prototypov pravdepodobne tým najznámejším. Tieto záhrady fascinujú najmä svojou jednoduchosťou, ktorá je unikátna vo svete záhradného dizajnu, najmä z dôvodu, že využitie vody a rastlinných prvkov je

²² Architektonický štýl japonskej rezidencie charakterizovaný voľným zoskupením budov v krajinnom prostredí alebo budovami navzájom napojené koridormi. Napriek zníženej symetrii si tento štýl stále udržuje svoju formálnosť, najmä vpredu rezidencie. Obývané zadné priestory sú zase menej formálne a jednoducho zariadené. Sú navrhnuté tak aby blízko spolupracovali s exteriérom. Typickými prvkami tohto štýlu sú preto napríklad otvorený interiér a posuvné dvere. LOCHER, Mira. *Traditional japanese architecture: an exploration of elements and forms*. Tuttle Publishing, 2012, str. 31-32

²³ MANSFIELD, Stephen. *Japanese stone gardens: origins, meaning, form*. Tuttle Publishing, 2012, str. 28.

²⁴ IBID, MANSFIELD, str. 27.

²⁵ IBID, MANSFIELD, str. 30.

²⁶ MANSFIELD, Stephen. *100 Japanese gardens: The best gardens to visit in Japan (100 Japanese sites to see)*. Tuttle Publishing, 2019, str. 125.

minimálne. Práve toto je ich najviac unikátny prvok, neopakujúci sa už v žiadnom inom záhradnom prototypu.

2.4. Čajové záhrady

Čajová záhrada vznikla v Japonsku na konci 16. storočia a jej vznik je úzko spojený so vznikom *sóanu* (草庵). *Sóan* je chatka pokrytá slamou a často bola miestom, kde sa odohrával čajový obrad známy ako *čadó* (茶堂), alebo *sadó*. Samotná čajová záhrada vedúca do *sóanu* sa nazýva *rodži* (路地), čo môžeme preložiť ako prechod, alebo orosená cesta. Tento typ záhrady nebol navrhnutý na pozorovanie len z určitých fixných bodov, ale bol zameraný na cestu, ktorá ďalej viedla k chatke, v ktorej sa odohrával čajový rituál. S rozvojom čajového obradu nabrala na dôležitosť aj záhrada *rodži*, kedy sa stala nielen miestom ktorým účastník čajového obradu prechádza, ale aj komponentom samotného čajového obradu.²⁷

Jedným z najdôležitejších prvkov čajovej záhrady sú kamene *tobiiši* (飛び石), čiže cesta vytvorená z kameňov, vedúca od vstupu do záhrady až po čajovú chatku. Tieto kamene boli väčšinou ponechané vo svojej pôvodnej, neopracovanej forme. Hostiteľ čajovej ceremónie ich pred príchodom návštevníkov umyl a navlhčil. Kamene *tobiiši* mali pôvodne pravdepodobne najmä praktický význam, ako je vyhýbanie sa kontaktu so zemou, pretože chodenie mohlo zničiť mach, ktorým boli tieto záhrady najčastejšie vystlané. Ich ďalší význam bola manipulácia zážitku návštevníka, tým že ho fyzicky aj vizuálne viedli po vopred určenej ceste.²⁸ Avšak tieto kamene mali aj svoj spirituálny význam, a to prinútiť návštevníka aby si bol viac vedomý svojej vlastnej chôdze, a tým upokojil svoju myseľ. Niektoré kamene *tobiiši* sa nazývali *jakuiši* (役石), čiže kamene so špeciálnym významom. Jedným z nich bol napríklad hosťovský kameň, na ktorom si mohol oddýchnuť najväznejší hosť, a taktiež hositeľský kameň, na ktorom hositeľ stál, keď vítal hostí.

²⁷ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. s. 146.

²⁸ IBID, NITSCHKE, str. 150.

Čajová záhrada mala aj mnoho ďalších unikátnych komponentov. Je to napríklad *cukubai* (蹲) nachádzajúci sa vedľa chatky. Bol to kameň v ktorom bola napustená voda slúžiaca hosťom na rituálne aj fyzické očistenie pred vstupom na čajový obrad. Vedľa neho sa často nachádzala *čiriana* (塵穴), čiže malá jama na smeti ako listie a ihličie. Je však nutné podotknúť, že tieto smeti boli do jamy vkladané hlavne zo symbolických dôvodov, mali návštevníkovi indikovať, že záhrada bola pred ich príchodom uprataná. Z tohto istého dôvodu boli na nápadných miestach v záhrade ponechané metly, avšak neboli to tie isté metly skutočne použité na upratanie záhrady.²⁹

Tradičná čajová záhrada bola rozdelená na tri menšie časti, vonkajšiu, strednú a vnútornú záhradu. Vonkajšiu a strednú záhradu oddeľovala brána *nakakuguri* (中潜り). Bola to voľne stojaca zastrešená konštrukcia s malým otvorom vo vnútri, pri ktorom v prípade udalosti čajového obradu čakal hosť. Následne museli hostiteľ aj hostia preliezť cez tento malý otvor, aby sa dostali do strednej záhrady. Preliezanie malo najmä spirituálny význam, a to pokorenie sa a sklonenie sa na kolená predtým, než mohli pokračovať. Medzi strednou a vnútornou záhradou sa nachádzala brána *baikenmon* (梅軒門). Po prekročení tejto brány sa návštevníci dostali k čajovej chatke, pred ktorou bolo kryté odpočívadlo, *učikošikake* (内腰掛). Čajový obrad bol rozdelený na dve časti, medzi ktorými si hostia chodili na toto sedadlo odpočinúť. V rôznych častiach čajovej záhrady taktiež možno nájsť *išidóro* (石灯笼), čiže kamenné lampáše.³⁰ Tieto lampáše sa pôvodne nachádzali len v okolí chrámov a svätýň, avšak tieto objekty nadobudli nový estetický význam v kontexte čajovej záhrady. Technika, ktorá nachádza takéto staré objekty, vidí v nich iný potenciál a nachádza pre nich nové účely, sa nazýva *mitatemono* (見立物).³¹ Vchod do samotnej čajovej chatky sa nazýva *nidžiriguči* (躡口). Vchod je väčšinou veľmi malý, najmä z dôvodu, že vnútro chatky bolo tiež veľmi malé a použitie väčšieho otvoru by mohlo vyvolať pocit stiesnenosti. Dôležitý prvok chatky *soan* je aj to, že zvnútra nie je

²⁹ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. str. 151.

³⁰ IBID, NITSCHKE, str. 151-154.

³¹ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 114.

na vonkajšiu záhradu vôbec žiadny výhľad. Cez papierové okná dovnútra vnika iba slabé svetlo.³²

Hlavný estetický ideál čajovej záhrady je *wabi* (詫び), čiže ideál zdržanlivosti a chudoby. Záhrady sa preto vyhýbali prenikavejším farbám a častejšie boli zelené rastliny bez kvetov, najmä ihličnany. Výber takýchto rastlín mal v návštevníkovi navodiť pocit, že sa nachádza hlboko v horách. Táto atmosféra mala priniesť tichú a rozjímavú náladu, ktorá mala myseľ pripraviť na nadchádzajúci čajový obrad.³³ Toto pravidlo malo však aj svoje výnimky, napríklad javor malolistý alebo slivka kvitnúca skoro na jar. Napriek tomu mala záhrada vyzeráť najmä jednoducho a obyčajne.³⁴

Unikátnym prvkom čajovej záhrady je najmä úzke prepojenie s čajovým obradom. Záhrada bez tohto obradu stráca svoj význam. Hlavným cieľom tejto záhrady je pomôcť návštevníkovi upokojiť svoju myseľ a mentálne sa pripraviť na čajový obrad.

2.5. Záhrady Cubo

Záhrady *Cubo* majú dlhú históriu vývoja, ich pôvod siaha už do obdobia Heian. Prvá zaznamenaná záhrada *Cubo* sa nachádzala v cisárskom paláci v dnešnom Kjóte. Takisto boli dôležitým elementom rezidencií vojenskej šľachty v období Kamakura. V období Muromači bol tento štýl spájaný najmä so zenovými chrámami, kde podobne ako v obchodníckych domoch tvorili skôr súčasť interiéru ako exteriéru.³⁵ Aj keď tieto záhrady majú pôvod už v takto skorom období, sú najbližšie spájané najmä s obdobím Azuči-Momojama a skorým obdobím Tokugawa a obchodníckou vrstvou. V týchto obdobiach sa vzhľad záhrady *Cubo* pevnejšie ustálil a záhrada sa stala neoddeliteľnou súčasťou *mačije* (町屋), čo je typ budovy charakteristický pre obchodnícku vrstvu týchto období. Na rozdiel od rezidencií *daimjó*³⁶, ktoré dosahovali obrovské rozmery,

³² IBID, NITSCHKE, str. 154-155.

³³ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 114.

³⁴ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen, 1999, str. 160.

³⁵ MIZUNO, Katsuhiko. *Landscapes for small spaces: Japanese courtyard gardens*, Kodansha International, 2002, str. VII.

³⁶ Rezidencie ktoré boli okupované *daimjó*, čiže japonskými vojenskými lídrami v období *Tokugawa*. Japonsko bolo v tomto období rozdelené na provincie a každá z nich mala svojho *daimjó*.

mala *mačija* rozmery oveľa menšie.³⁷ Preto aj záhrady *Cubo*, ktoré sa k týmto typom domov viazali, mali oveľa skromnejšie rozmery ako vychádzkové záhrady.

Mačije boli väčšinou vystavané v architektonickom štýle *omotejazukuri* (表屋造り).

Typická rezidencia typu *omotejazukuri* mala jedno alebo dve poschodia a bola veľmi úzka. Dôvodom bolo kalkulovanie cla, ktoré sa odvíjalo od šírky budovy dotýkajúcej sa ulice. Vchod bol tiež zvyčajne na ulici, odkiaľ vstupovali aj zákazníci, pretože samotný obchod sa nachádzal na začiatku rezidencie. Zadná časť *mačije* bola venovaná súkromnému priestoru majiteľov. Medzi týmito priestormi sa nachádzali malé otvorené priestory, ktoré boli často premenené na záhrady *Cubo*. Vytvorenie záhrad *Cubo* bolo čiastočným riešením problému nedostatočnej ventilácie rezidencie a nedostatku svetla. Taktiež pomáhali *mačiju* udržovať v lete chladnú a prinášali aj estetickú hodnotu.³⁸ Keďže záhrady mali malú veľkosť, obmedzovalo to aj ich využitie. Boli vnímané najmä ako záhrady určené na kontempláciu. Inými slovami, neboli mienené na to, aby do nich niekto vstupoval, mali byť pozorované len z vedľajších miestností. Najväčšou inšpiráciou pre tieto záhrady boli už spomínané čajové záhrady. Typickými prvkami týchto záhrad boli nádoby na vodu *cukubai*,³⁹ kamenné svietniky a bambus.⁴⁰

Typická *mačija* mala záhrady *Cubo* dve. Prvá záhrada, ktorá sa nachádzala hneď pri vstupe, mala väčšinou nádrž na vodu *cukubai* a jeden kamenný svietnik. Záhrada nemala žiadne priame svetlo a vegetácia bola preto tiež minimálna, čím pripomína minimalizmus zenových záhrad. Druhá záhrada *Cubo* sa nachádzala za obchodom. Oproti prvej záhrade bola relatívne priestranná, s rôznymi druhmi rastlín, priamym svetlom, väčším množstvom kamenných svietnikov a lepšie ukazovala osobný vkus majiteľov *mačije*. Bola preto záležitosťou skôr súkromnou, prístup k nej mali len rodinní príslušníci a rodinní známi.⁴¹

2.6. Zhrnutie

Japonský záhradný dizajn, si prešiel dlhým vývojom ktorý trval stovky rokov. Od úplných začiatkov v období Džómon a Jajoi, kedy bol položený základ estetických ideálov a spirituálny význam záhrady a kedy tieto priestory slúžili najmä na uctievanie *kami*, až po

³⁷ IBID, KEANE, str. 121

³⁸ MIZUNO, Katsuhiko. *Landscapes for small spaces: Japanese courtyard gardens*, Kodansha International, 2002, str. IX.

³⁹ „umývadlo“ s vodou ktoré sa používa na opláchnutie rúk a úst v rámci očisty. pred vstupom do čajového domu. KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 118.

⁴⁰ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 132.

⁴¹ IBID, MIZUNO, str. IX.

záhrady *Cubo*, miniatúry záhrad vo vnútri obydlií obchodníckej vrstvy. Vychádzkové záhrady, ktoré sú jednou s hlavných tém tejto bakalárskej práce, si „vypožičali“ prvky zo všetkých záhradných prototypov a zložili ich do jedného unikátneho celku. Vo vychádzkových záhradách možno nájsť veľké jazerá, ktoré sa inšpirovali obdobím Heian, celé čajové domy inkorporované do celkového dizajnu, alebo aj zákutia určené pre meditáciu mienené na pozorovanie z fixných bodov, inšpirované zenovými záhradami. Dizajn vychádzkovej záhrady má podobne ako aj už predstavené záhradné prototypy svoje unikátne prvky, ktoré budú predstavené v nasledujúcich kapitolách.

3. História vychádzkových záhrad

Vychádzková záhrada (*kaijūšiki teien* 回遊式庭園) je názov záhradného prototypu, ktorý vznikol v období Tokugawa. V tejto kapitole budú predstavené historické okolnosti, na ktorých pozadí sa tieto záhrady formovali a taktiež využitie tohto typu záhrad.

Vzniku vychádzkových záhrad predchádza dôležitá historická udalosť, a tou je unifikácia Japonska. Započatá bola *Nobunagom Odom* a dokončil ju *Tokugawa Iejasu*, keď sa v roku 1603 stal šógunom. Šógun bol titul vojenského vládcu, ktorý stál na vrchole novovytvorenej sociálnej hierarchie. Táto sociálna hierarchia bola rozdelená do štyroch tried. Na vrchole bola vojenská vrstva, ako druhý v hierarchii boli roľníci, pod nimi boli remeselníci, a na poslednom mieste obchodníci. Táto sociálna hierarchia je po japonsky známa ako (*šinókovášó* 士農工商). Toto delenie ani zďaleka nereflektovalo finančné postavenie tried, keďže obchodníci boli vo všeobecnosti vrstvou s najlepšimi finančnými prostriedkami. Avšak, sociálna vrstva ktorá je priamo zodpovedná za vznik vychádzkových záhrad je tá vojenská.

Súčasťou vojenskej triedy neboli iba samotní samurajovia, ale aj vládcovia *daimjó*, ktorí vládli v jednotlivých japonských provinciách. Obdobie Tokugawa sa vyznačuje dlhým obdobím mieru a politikou izolácie, kedy bol kontakt s ostatnými krajinami obmedzený na minimum. Kvôli nedostatku konfliktov, či už národných alebo medzinárodných, sa s plynúcim časom vojenská vrstva stávala čoraz viac neefektívnou a nepotrebnou. Mnohí samurajovia pracovali ako byrokrati, buď priamo v hlavnom meste, alebo v iných provinciách. Mnoho zo samurajov sa preto nikdy nezúčastnilo skutočného boja.⁴²

Obdobie Tokugawa je charakterizované aj pojmom *sankinkótai* (参勤交代), čiže takzvanou povinnosťou striedavej služby. Tento pojem sa týkal najmä vojenskej vrstvy. Bol to systém, ktorého účelom bolo čo najlepšie kontrolovať vládcov japonských provincií. Tento systém bol založený v roku 1634 a týkal sa všetkých *daimjó* vládcov a ich rodín. Najskôr bolo od *daimjó* vyžadované len aby presunuli svoju rodinu do hlavného mesta, aby v prípade povstania proti šógunátu mohli byť použítí ako rukojemníci. Čoskoro sa kontrola ešte sprísnila a samotní *daimjó* museli každý druhý rok cestovať do a z Eda (dnešné Tokio)

⁴² DEAL, William E. *Handbook to life in medieval and early modern Japan*. Oxford University Press, 2007. s. 135.

a stráviť tam niekoľko mesiacov. Keďže daimjó necestovali sami a často prichádzali z ďalekých provincií, tieto cesty výrazne obmedzovali ich čas a zdroje.⁴³

Keďže daimjó museli udržiavať minimálne dve rezidencie, jednu v Ede a jednu v ich provincii, zväčšil sa aj počet vychádzkových záhrad. Daimjó venovali veľké množstvo svojich finančných prostriedkov na budovanie záhrad obrovských rozmerov.⁴⁴

Ďalší dôležitý faktor ktorý ovplyvnil vznik nového záhradného prototypu, je zmena centra moci z Kjóta na Edo. Presunutie hlavného mesta do Eda znamenalo nové centrum vplyvu vo svete záhradného dizajnu, ktorý bol doteraz dominovaný Kjótom. V období príchodu *Iejasua* do Eda tam ešte nebolo mnoho budov a priestor teda nebol obmedzený. To napomohlo vychádzkovým záhradám narásť do nezvyčajne veľkých rozmerov.⁴⁵ V okolí Eda sa nachádza pláň *Musašino* a rieka *Sumida*, čo znamená, že tento región je nielen veľmi priestranný, ale aj úrodný. Tieto faktory výrazne prispeli k tomu, že vychádzkové záhrady nabrali oproti predošlým záhradným prototypom, ktoré vznikali v Kjóte a tým boli výrazne limitované, obrovské rozmery.⁴⁶

Vychádzkové záhrady sa v tomto období nachádzali v rôznych japonských provinciách, najviac sa ich však nachádzalo práve v okolí Eda. Avšak, nie každá rezidencia mala svoju vychádzkovú záhradu. Úplne bežným javom bolo to, že vládca *daimjó* mal v okolí Eda rezidencie minimálne tri. Rezidencia najbližšie k šógunovmu hradu bola z dôvodu limitovaného priestoru najmenšia a nazývala sa *kamijašiki* (上屋敷). Táto rezidencia, napriek tomu, že bola priestorovo najmenšia a nemala žiadnu záhradu, spĺňala najdôležitejšiu funkciu, pretože bola oficiálnou rezidenciou *daimjó* vládcu, jeho ženy a priamych potomkov. Stredná rezidencia, *nakajašiki* (中屋敷), ktorá sa nachádzala trochu ďalej od centra, bola domovom pre mladšiu a staršiu generáciu rodiny a taktiež sa tu nachádzala menšia záhrada a stajne. Rezidencia ktorá bola najďalej od centra mesta sa nazývala *šimojašiki* (下屋敷). Mala slúžiť ako útočisko v prípade požiaru alebo zemetrasenia. Práve tieto rezidencie mali najväčšie záhrady, sčasti aj preto, aby v prípade potreby poskytovali priestor vypestovať jedlo. Tým, že boli ďalej od politického centra, poskytovali väčšiu voľnosť a aj ich využitie bolo menej

⁴³ DEAL, William E. *Handbook to life in medieval and early modern Japan*. Oxford University Press, 2007, str. 135.

⁴⁴ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 137 – 138.

⁴⁵ IBID, DEAL, str. 90.

⁴⁶ YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. Nichibunken, International Research Center for Japanese Studies, 2018, str. 89 – 90.

obmedzované. Vďaka ich veľkosti boli tieto rezidencie ideálne na prijímanie a pohostenie hostí.⁴⁷

Vcelku teda možno povedať, že najdôležitejšími faktormi ktoré ovplyvnili to, ako nový záhradný prototyp vyzeral, bola zmena centra politickej moci na Edo, zákon striedavej služby a taktiež celkový rast majetku bohatých daimjó vládcov, ktorý aj prostredníctvom záhrad predvádzali svoje bohatstvo.

Pre obdobie Tokugawa je charakteristická zvýšená publikácia kníh týkajúcich sa záhrad, pretože záujem o záhrady sa značne zvýšil. Nárastu záujmu pomohlo aj rozšírenie kníhtlače v Japonsku. Avšak popularizácia záhradného dizajnu mala aj svoje nevýhody a jednou z nich je nárast záhradných dizajnérov, ktorých kvalita bola na výraznom ústupe. Záhradný dizajn sa pre mnohých stáva rekreačné hobby.⁴⁸ Nedá sa však povedať, že by všetky záhrady z obdobia Tokugawa boli príkladom nekvalitného umenia, práve naopak, z tohto obdobia sa zachovali aj záhrady, ktoré sú do súčasnosti jednými z najnavštevovanejších japonských záhrad. Jedná sa napríklad o vychádzkové záhrady Kórakuen a Kenrokuen.

⁴⁷ KUITERT, Wybe. *Japanese gardens and landscapes*. University of Pennsylvania Press, 2016, str. 5-6.

⁴⁸ DEAL, William E. *Handbook to life in medieval and early modern Japan*. Oxford University Press, 2007, str. 81-82.

4. Dizajn a využitie vychádzkových záhrad

Vychádzkové záhrady začali vznikať v období Tokugawa, kedy došlo k veľkej sociálnej zmene, konkrétne k vzniku systému novej správy provincií pomocou vládcov, vďaka ktorému šógunát kontroloval provincie v celom Japonsku.⁴⁹ Najvýznamnejšie záhrady z obdobia Edo vystavané buď samotným šógunom alebo *daimjó* vládcami sú väčšinou vo vychádzkovom štýle, a preto sú pojmy „vychádzková záhrada“ a „*daimjó* záhrada“ považované za synonymá.⁵⁰ Ako je možné odvodiť už z názvu, tento typ záhrad bol navrhnutý tak, aby ich dizajn mohol byť ocenený najmä počas prechádzky. Boli najviac ovplyvnené čajovou ceremóniou⁵¹, často obsahovali väčšie množstvo čajových domov, ktoré na také ceremónie slúžili.⁵² Avšak je potrebné povedať, že funkcia vychádzkových záhrad nebola len vizuálna. Taktiež slúžila na pohostenie návštevníkov, či už *daimjó*, ich rodiny, alebo aj samotného šóguna. V tejto kapitole si predstavíme celkovú funkciu typickej vychádzkovej záhrady z obdobia Tokugawa a aj jej dizajn.

4.1. Funkcia

Vychádzkové záhrady, rovnako ako záhrady predošlých období, mali okrem estetického významu aj iné funkcie. Hlavnou funkciou bola hlavne socializácia a zabavenie šóguna a iných hostí. Samozrejme, že aj záhrady predošlých období plnili sociálnu funkciu, avšak až v 17. a 18. storočí začala socializácia riadiť každý aspekt záhradného dizajnu, čiže veľkosť, dizajn a štýl.⁵³ Záhrada bola v prípade návštevy často prispôbená pre každého návštevníka a mnohé aspekty sa pravidelne menili v závislosti od ročného obdobia alebo počasia, čo umožnilo rôzne interpretovať nuansy záhrady. Jednoduché záhradnícke techniky mohli dramaticky zmeniť efekt: napríklad len jednoduché vyrezanie otvoru v niektorých vetvách stromov mohlo odhaliť pohľad na horu Fudži, a tak zmeniť celý vzhľad záhrady, zatiaľ čo pre iného návštevníka by tento pohľad mohol byť zámerne ponechaný prekážkou. V prostredí mesta Edo, kde bola politická moc zložito rozdelená medzi *daimjó* ktorí bojovali o priazeň

⁴⁹ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 136.

⁵⁰ YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. International Research Center for Japanese Studies, 2016., s. 50.

⁵¹ Čajová ceremónia, japonsky známa ako ča-no-ju alebo čadó, je ceremoniálny spôsob pitia čaju, ktorý má v Japonsku viac ako 400-ročnú históriu. SADLER, Arthur Lindsay. *Cha-no-yu: The Japanese tea ceremony*. Tuttle Publishing, 2011, str. 1.

⁵² IBID, KEANE, str. 136.

⁵³ YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. Nichibunken, International Research Center for Japanese Studies, 2016, str. 149.

šóguna a sociálny status, bola interpretácia takýchto detailov v záhradnom priestore veľmi dôležitá.⁵⁴

Pre návštevníkov záhrad, najmä tých z vyšších sociálnych vrstiev, sa pri návšteve do záhrady vnieslo aj množstvo doplnkového luxusu a spestrenia - jedlo, hudba, divadlo, architektúra. Záhrada bola miestom pre všetky druhy umeleckých a kultúrnych prejavov. Bolo to javisko, ktoré sa dalo šikovne prispôbiť rôznym okolnostiam a príležitostiam, čo umožnilo *daimjó* zabávať svojich hostí najpríjemnejšie bez ohľadu na dôvod návštevy. Zábava v záhrade *daimjó* bola zvyčajne liberálna.⁵⁵ Táto zábava pozostávala z ponúknutia jedla, za čím nasledovala prechádzka po kľukatých cestičkách vychádzkovej záhrady. Táto prechádzka mala za cieľ vyvolať pocity, že sa nachádzate ďaleko od mestského ruchu a ocitli ste sa na vidieku, v srdci prírody.⁵⁶

Aktivity vonku, ktoré si návštevníci užívali bez strnulých predstáv o „správnom“ vkuse a správaní, tiež tvorili dôležitú súčasť voľného času vládnucej triedy obdobia Tokugawa. Typická záhrada v tomto období bola plná šikovných narážok na klasické literárne trópy, no zároveň bola zamýšľaná aj ako prostredie pre voľný čas. Na začiatku obdobia Tokugawa patrili medzi typické záhradné prvky narážky na slávne miesta z klasickej literatúry. Keď sa cestovateľská literatúra stala prístupnejšou aj pre širšiu verejnosť vďaka kníhtlači, tieto kedysi vzdialené miesta sa stali známymi nielen z tradičných spisov, ale aj zo sekundárnych zdrojov, ako sú maľby, turistickí sprievodcovia, alebo dokonca z osobnej skúsenosti samotných cestovateľov. Keď boli takéto slávne scény pretvorené do záhradných foriem, stali sa znovuobjavením miest, ktoré každý pozná.⁵⁷

Mnohí *daimjó*, potom ako povinnosti prenechali svojim následníkom a stiahli sa z verejného života, sa začali venovať záhradnému dizajnu ako koníčku. Napriek tomu však tento typ záhrad nebol len pre osobné potreby, ale hlavne ako prostriedok udržania pozície v spoločnosti a plnenia verejných povinností. Vychádzkové záhrady boli miestami pre neobmedzené výdavky, pretože *daimjó* hľadali najlepšiu možnú architektúru a záhradné materiály. Pre *daimjó* vládcu bola jeho záhrada dôležitou etapou pre jeho vstup do elitnej kultúry mesta Edo.

⁵⁴ KUITERT, Wybe. Japanese gardens and landscapes. University of Pennsylvania Press, 2016, str. 14.

⁵⁵ IBID, KUITERT, str. 13-14.

⁵⁶ YOZABURO, Shirahata. Daimyo Gardens. International Research Center for Japanese Studies, 2016, str. 50.

⁵⁷ IBID, KUITERT, str. 15.

To znamená, že samotná záhrada musela byť najprv krásna a veľká, aby zapôsobila na dôležitého návštevníka, alebo uspokojila hrdého majiteľa. Napríklad, tretí šógun *Tokugawa Iemitsu* výrazne skrášlil svoj hrad *Nidžó* (二条城)⁵⁸ počas jedinej historickej návštevy cisára *Go-Mizunooa* (後水尾)⁵⁹ v roku 1626, kedy nielenže zväčšil záhradu, ale dokonca pridal aj rozsiahlu budovu paláca.⁶⁰

Ako noví vládcovia sa *daimjó* snažili napodobniť dvorské tradície, ktoré boli silne inšpirované klasickou literatúrou, ale necítili sa úplne viazaní tradíciou. Mnohí boli skutočne zvedaví a nadšení z novinek, ktoré mali k dispozícii na pobavenie svojich hostí. Novinky a exotika sa stali dôležitými súčasťami kultúry pohostinnosti, pretože vystavovanie niečoho, čo bolo neznáme inému pánovi, zvyšovalo osobný status.⁶¹

Aj keď vychádzkové záhrady boli súkromné vlastníctvo, či už šóguna alebo *daimjó*, ľuďom ktorí mali dobré kontakty bol často povolený vstup. Predstavovalo to pre nich zaujímavú skúsenosť, ktorú mali často možnosť zažiť len raz v živote.⁶²

4.2. Dizajn

Vychádzkové záhrady, takisto ako každé predošlé japonské záhradné prototypy, majú svoj špecifický dizajn. Tento typ záhrady často využíva prvky z predošlých záhradných prototypov. Napríklad to sú rozsiahle rybníky typické pre obdobie Heian, alebo čajové domy z čajových záhrad. Avšak, ako už bolo spomenuté v predošlej kapitole, funkcia vychádzkových záhrad bola najmä spoločenská. Preto mnoho záhradných komponentov nemá len estetický význam ale aj význam spoločenský. Práve kombinácia vizuálnej a funkčnej stránky robí vychádzkové záhrady jedinečnými. Záhrady boli jednoznačne navrhnuté na to, aby boli používané na rôznorodé spoločenské udalosti, a to sa odráža v ich dizajne aj rozmere. V tejto kapitole budú predstavené najmä tieto špecifiká dizajnu.

⁵⁸ Hrad Nidžó postavil *Tokugawa Iejasu* a stal sa z neho základ prejavu moci rodu *Tokugawa*. Hrad slúžil skôr ako administratívne veliteľstvo v Kjóte než ako vojenská základňa. LILLEHOJ, Elizabeth. "6: Paintings of the Imperial Excursion to Nijō Castle." *Art and Palace Politics in Early Modern Japan, 1580s-1680s*. Brill, 2011, str. 156.

⁵⁹ *Go-Mizunoo* bol cisárom v období Tokugawa. Ako cisár vládol v rokoch 1611-1629 a ako ex-cisár v rokoch 1629-1680 až do jeho smrti. Bol znalcom dvorskej politiky a cisárska vila *Šigakuin* ktorú dal postaviť je považovaná za jedno z majstrovských diel architektúry a záhradného plánovania z obdobia Edo. BRUSCHKE-JOHNSON, Lee. "Kyoto Politics and Art, 1615-1715." *Dismissed as elegant fossils*. Brill Hotei, 2004, str. 130.

⁶⁰ KUITERT, Wybe. *Japanese gardens and landscapes*. University of Pennsylvania Press, 2016, str. 14.

⁶¹ IBID, KUITERT, str. 14-15.

⁶² YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. International Research Center for Japanese Studies, 2016, str. 158.

Charakteristickým prvkom vychádzkovej záhrady je jazero. Každá vychádzková záhrada má minimálne jeden, avšak je bežným javom, že sa ich v záhrade nachádza aj viac. Konkrétne jazerá boli často pomenované podľa lokácie v ktorej sa nachádzali. Rybník má za úlohu nielen spojiť záhradu ako celok, ale je často aj miestom, kedy sa výhľad v záhrade otvorí a vytvorí sa tak ničím nezatienený otvorený priestor, v ktorom je lepšie vidieť jednotlivé záhradné prvky.⁶³

Okolo rybníka tradične vedie cestička, ktorá návštevníka prevádza po rôznych *šukkei*. Inak povedané, *šukkei* sú scénické odkazy na známe miesta v Japonsku, alebo exotické a vzdialené miesta o ktorých sa zmieňuje klasická poézia. *Šukkei* boli najčastejšie zoradené okolo rybníka a vzájomne prepojené chodníkom, ktorý návštevníka jednotlivými scenériami postupne prevádzal.⁶⁴ Tieto miesta môžu byť vo vychádzkovej záhrade interpretované doslovne, čiže sa na pôvodné miesto podobajú všetkým, len nie rozmermi. Taktiež môžu byť interpretované len symbolicky, kedy k pôvodnému miestu iba odkazujú určitým dizajnovým prvkom.⁶⁵

Ako hostia postupujú po ceste, výhľady sú vždy čiastočné zakryté, objavujú a postupne miznú. Na to je používané *miegakure* (見え隠れ), čo je technika, ktorá návštevníkovi zabraňuje výhľad na celú záhradu. Namiesto toho sú časti záhrady odhalené postupne. *Miegakure* nielenže zvyšuje záujem návštevníka na detaily záhrady, ale je to aj efektívna metóda na prepojenie rôznych typov záhrad, čo je ideálne pre typ záhrady ako je vychádzková, ktorej jednotlivé časti sú veľmi rozmanité.⁶⁶

Väčšie otvorené priestranstvá boli v kontexte japonských záhrad novým konceptom. Bolo to najmä z toho dôvodu, že záhrady v predošlých obdobiach mali byť pozorované z jedného alebo viac fixných bodov. V tomto prípade mohla byť prílišná otvorenosť priestoru vizuálne namáhavá, pretože by nedala pozorovateľovmu pohľadu miesto, na ktoré sa môže fixovať bez veľkého množstva rušivých elementov. S predstavením záhrad, v ktorých sa bolo možné prechádzať, nabrala otvorenosť celkom nový význam. Využívalo sa striedanie tmavších a zatvorených priestranstiev na úzkej cestičke s náhlym otvorením výhľadu.⁶⁷

⁶³ YOZABURO, Shirahata. Daimyo Gardens. International Research Center for Japanese Studies, 2016, str. 84-85.

⁶⁴ TOSHIRO, Inaji a VIRGILIO, Pamela. *The Garden as Architecture: Form and Spirit in the Gardens of Japan, China and Korea*. Kodansha Amer Inc, 1998, str. 75.

⁶⁵ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen, 1999, str. 185.

⁶⁶ IBID, TOSHIRO a VIRGILIO, str. 75.

⁶⁷ IBID, YOZABURO, s. 85.

Ďalšou dôležitou súčasťou vychádzkových záhrad je využívanie trávnik. Trávnik do záhrady prináša ďalší element otvoreného priestoru a rozpínavosti. Taktiež je elementom, ktorý začal hrať dôležitú rolu v japonskej záhrade len po vzniku vychádzkových záhrad. Pravdepodobne to bolo kvôli nárastu potreby vytvoriť v záhrade miesto, kde sa môže stretnúť väčšie množstvo ľudí a aktívnejšie ho využiť. Pred obdobiím Edo boli trávniky v kontexte japonskej záhrady nezvyčajným elementom, na väčších plochách sa kultivoval prevažne mach.⁶⁸

Ďalšou dôležitou vlastnosťou vychádzkových záhrad je ich rozloha. Tieto záhrady boli väčšinou budované na priestranných pozemkoch. Pre porovnanie, záhrady rezidencií *šindenz* obdobia Heian mali rozlohu asi 4 500 m², kdežto vychádzkové záhrady dosahovali rozmery 50 000 – 100 000 m², v niektorých prípadoch aj viac. Ďalší z dôvodov, prečo tieto záhrady nabrali obrovské rozmery je ten, že mnoho z nich nebolo vybudovaných naraz. Niektoré boli budované počas niekoľkých generácií, kedy každá generácia naviazala na dizajn pôvodnej záhrady a pridala nový priestor.⁶⁹

Aj keď prototyp vychádzkovej záhrady neobsahuje veľa unikátnych elementov ktoré by neboli používané už v predošlých obdobiách, jej výnimočnosť spočíva v unifikácii týchto rozdielnych komponentov. Z obdobia Heian si prepožičiava rybníky, ostrovčeky, kľukaté potoky a vodopády. V týchto záhradách sa často nachádzajú aj čajové domy, ktoré boli väčšinou súčasťou menších záhrad z obdobia Azuči-Momojama.⁷⁰ Osobité unikátne vlastnosti sú taktiež veľká rozloha a štýl záhrady, ktoré návštevníka záhrady nabádali k tomu, aby sa v nej prechádzal. Je to v kontraste napríklad so zenovými záhradami, ktoré boli väčšinou pozorované z fixných bodov podobne ako maľba, alebo záhradami Heian, ktoré návštevníci väčšinou objavovali z pohľadia lode plávajúcej na vodnej ploche. Vcelku záhrada dokázala pomocou *miegakure* skomponovať veľa záhradných štýlov bez toho, aby záhrada prestala vyzeráť ako jednotný celok, a aj v tom spočíva jej unikátnosť.

⁶⁸ YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. International Research Center for Japanese Studies, 2016, str. 85.

⁶⁹ KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012, str. 142.

⁷⁰ NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen, 1999 str. 185.

5. História záhrady Kenrokuen

Záhrada Kenrokuen je jednou z najznámejších japonských záhrad. Jej vznik však nie je jednoznačný, vznikala a menila sa postupne v priebehu obdobia Tokugawa a Meidži, ale nové komponenty sa pridávajú dodnes.

V roku 1583 sa *Maeda Tošie* zmocnil oblasti provincie *Kaga*, ktorá sa dnes nachádza približne na území prefektúry *Išikawa*. Učinil tak v mene *Tojotomiho Hidejošiho*, ktorý stál v čele unifikácie Japonska po dlhom období nepokojov. Hrad *Maeda* bol hlavným administratívnym centrom mesta *Kanazawa*, ktoré bolo v období Tokugawa štvrtým najväčším mestom Japonska. Rodina *Maeda* sa potom, ako sa dostal k moci *Iejasu Tokugawa*, stala takzvanými *tozama daimjó*, čiže vonkajším kniežatstvom, keďže boli pôvodne na strane *Tojotomi Hidejošiho*, a nie rodu *Tokugawa*. V období Tokugawa boli *tozama daimjó* pod prísny dohľadom šóguna a preto, aby sa vyhli akýmkoľvek podozreniam, míňali svoje nemalé finančné prostriedky na výstavbu krásnych a veľkolepých záhrad a umenie, namiesto opevnenia hradu. V tomto historickom kontexte vznikla aj záhrada Kenrokuen.⁷¹

Pôvodná záhrada, o ktorej máme zmienky z konca 16. storočia, sa nenachádzala na celej ploche dnešnej záhrady, ale nachádzala sa len v jej západnej časti, v nižších polohách. Lokácia tejto záhrady, nazývajúcej sa *Hasuike* (蓮池), korešponduje k tomu čo je dnes jazero *Hisagoike* (瓢池) a kamenná pagoda *Kaisekitó* (海石塔) nachádzajúca sa v jeho strede.

Ako už bolo spomenuté, vývoj záhrady Kenrokuen začal v období Tokugawa v oblasti dnešného jazera *Hisagoike*, ktoré sa nachádza pri hlavnom vstupe. Oblasť tejto záhrady sa nazývala inak aj *Renčitei* (蓮池庭) a jej pôvodná funkcia bola ako čajová záhrada. Avšak záhrada bola oveľa menšia ako priestranné vychádzkové záhrady, dokonca sa diskutuje aj o tom, či bola záhrada dostatočne veľká na usporiadanie čajovej ceremónie.⁷²

Táto oblasť ostala nezmenená až do nástupu piateho *Daimjó Cunanoriho* z rodu *Maeda*. V oblasti jazera *Hisagoike* bola v tomto období pravdepodobne chatka ku ktorej bola pripojená aj menšia záhrada. V roku 1676 nechal *Cunanori* chatku presunúť do oblasti hradu

⁷¹ YOUNG, David a MICHIKO, Young. *The Art of the Japanese Garden: History/Culture/Design*. Tuttle Publishing, 2019. s. 277.

⁷² YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. International Research Center for Japanese Studies, 2016, str. 165-166.

Maeda. Novo-vyprázdnené priestory boli prerobené na separátnu rezidenciu pre *Cunanoriho*. *Cunanori* nechal v oblasti vystavať jazero *Hisagoike* a budovu pre osobné potreby.

V roku 1686 *Cunanori* v záhrade usporiadal čajovú hostinu pre hlavných štyroch rodinných sluhov. Po čaji a jedle nasledovala prechádzka po záhrade a zastávka v čajovom dome, kde bolo pripravené občerstvenie. Potom nasledovala návšteva záhrady kvetov, kde boli vysadené pestrofarebné a nezvyčajné kvety.⁷³ Dôležité je poukázať na rozdiel medzi hlavnou záhradou a záhradou kvetov. Existencia osobitnej kvetinovej záhrady poukazuje na to, že kvety boli v čajových záhradách nezvyčajným komponentom a dominovali im skôr tlmenejšie farby. Existuje aj záznam, že v roku 1774 bola záhrada *Hisagoike* využitá jedenástym *Daimjó Harunagom*. Na jazere chytal rôzne divé vtáctvo, napríklad labute.⁷⁴ Takéto udalosti poukazujú na aktívnejšie využívanie vychádzkových záhrad svojimi majiteľmi. Dnes sú tieto záhrady len miestom na prechádzku, ktorá je daná striktne položeným chodníkom, z ktorého návštevník nemôže zostupovať.

Doteraz bola spomenutá iba dolná časť záhrady Kenrokuen, a tou je *Hasuike*. Druhá hlavná časť položená vo väčšej výške sa nazývala *Čitosedai* (千歳台). V roku 1792, jedenásty *Daimjó Harunaga* postavil na tomto mieste dve školy zamerané na všeobecné vzdelanie a vojenské umenie. V roku 1819, v príprave na svoj odchod do dôchodku, dvanásty *Daimjó Narinaga* presunul tieto školy na blízky pozemok a na ich mieste začal stavať rezidenciu s názvom *Takezawa*. V roku 1822, v čase dokončovania rezidencie, vybral *Macudaira Sadanobu*, známy *daimjó*, poradca šógunátu a reformátor, pre záhradu meno Kenrokuen. Meno, ktoré vybral, v preklade znamená „záhrada šiestich atribútov“. Toto meno bolo prevzaté od básnika čínskej dynastie *Song*, *Li Gefeia*, ktorý hovorí, že „vynikajúca záhrada by mala mať šesť atribútov, ktoré je ťažké naraz skombinovať. Príliš veľa **otvoreného priestoru** znamená príliš málo **ústrania**. Príliš veľa **ľudskej intervencie** znamená nedostatok pocitu **starobylosti**. Príliš veľa **vodných tokov** znamená príliš málo **výhľadov**.“⁷⁵ Rezidencia mala v tomto období možno nejaké prvky záhrady, ale oproti záhrade *Hasuike* bola oveľa menšia, z čoho by sa dalo usúdiť, že tento názov pravdepodobne pomenovával túto staršiu a nižšie položenú záhradu.⁷⁶

⁷³ YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. International Research Center for Japanese Studies, 2016, str. 167.

⁷⁴ IBID, YOZABURO, str. 168.

⁷⁵ IBID, YOZABURO, str. 165.

⁷⁶ IBID, YOZABURO, str. 169.

Avšak záhrada sa eventuálne vyrovnala svojmu menu. V roku 1837 trinásty *Daimjó Narijasú* pridal do kompozície záhrady kopec *Sazaejama*, ktorý bude lepšie popísaný v kapitole o dizajne záhrady. Na výstavbu kopca bola využitá hlina, ktorá bola vykopaná z centrálného jazera, čo indikuje že jazero bolo v tomto období tiež rozšírené. Neskôr bola rezidencia *Takezawa* odstránená úplne a záhrada sa pomaly menila na vychádzkovú záhradu akú poznáme dodnes.⁷⁷

Ďalšia dôležitá zmena nastala v roku 1868. Došlo k reštaurácii Meidži, kedy sa hlavou štátu znova oficiálne stáva cisár a dochádza k postupnej demokratizácii a industrializácii Japonska. Osem rokov po reštaurácii, v roku 1874, sú brány záhrady Kenrokuen prvýkrát otvorené širokej verejnosti a stáva sa z nej park.⁷⁸ Ďalší z míľnikov pre záhradu Kenrokuen je aj rok 1922, kedy bola označená za jedno zo „špeciálnych miest scénickej krásy“.⁷⁹

⁷⁷ YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. International Research Center for Japanese Studies, 2016, str. 169.

⁷⁸ YOUNG, David a MICHIKO, Young. *The Art of the Japanese Garden: History/Culture/Design*. Tuttle Publishing, 2019. str. 277.

⁷⁹ YOUNG, David a MICHIKO, Young. *The Art of the Japanese Garden: History/Culture/Design*. Tuttle Publishing, 2019. str. 284.

6. Dizajn záhrady Kenrokuen

Záhrada Kenrokuen je jedným z najznámejších príkladov vychádzkových záhrad. Svojim dizajnom je typickým príkladom tohto prototypu a táto kapitola sa bude snažiť na tento fakt poukázať. Svojou veľkou rozlohou a rozložením ponúka návštevníkovi možnosť prechádzky a svojim opatrne premysleným dizajnom zase pozýva k objavovaniu nových zákutí. Oba tieto prvky sú jednými z najdôležitejších ukazovateľov vychádzkovej záhrady.

Ako už bolo spomenuté v kapitole o histórii, názov záhrady Kenrokuen znamená „záhrada šiestich atribútov“, čo znamená záhrada, ktorá spĺňa všetkých šesť podmienok „perfektnej“ záhrady. Tieto atribúty sú priestranosť, dostatočné množstvo miest v ústraní, vodné toky a plochy, výhľady, starobylé prvky, ale aj prvky nové a vynaliezavé.⁸⁰ Skombinovať všetkých šesť môže byť zložité, pretože niektoré z nich si navzájom odporujú. Avšak záhrada Kenrokuen pomocou dobrého využitia dizajnových prvkov kombinuje všetkých šesť.

Kombinovanie týchto atribútov je sčasti možné vďaka veľkej rozlohe záhrady, a takisto aj vďaka oddeľovaniu jednotlivých častí záhrady pomocou techniky *miegakure*. Cestičky vinúce sa okolo štyroch jazier záhrady návštevníka vedú cez rôzne typy scenérií a poskytujú rôznorodé výhľady. Cesta po záhrade však nie je lineárna a existuje množstvo spôsobov ako ju možno objavovať. Do záhrady je možné vstúpiť piatimi rôznymi bránami a prejsť ju v ľubovoľnom poradí. Najpoužívanejší vstup je práve brána *Renčimon*, ktorý sa nachádza najbližšie k hradu *Maeda*. Potom, ako návštevník prejde cez túto bránu, dostane sa do najviac zaneprázdnenej časti záhrady a najväčším množstvom známych miest.

Záhradu taktiež možno rozdeliť na niekoľko väčších častí ktoré sú si dizajnovy podobné. Ako prvá je už spomínaná časť v okolí jazera *Hisagoike*, z histórie známa ako *Renčitei*. Táto časť záhrady je pomerne uzavretá a pôsobí starobylým dojmom. Vodopád pomáha dotvárať kludnú atmosféru tohto miesta.

Ďalšia väčšia časť je okolo jazera *Kasumigaike*. Tento priestor možno najlepšie charakterizovať otvoreným priestorom ktorý dáva návštevníkovi pocítiť skutočnú veľkosť záhrady. Tento priestor okrem jazera dopĺňa napríklad aj výhľad na miesto *Kanazawa*.

⁸⁰ WHIPPLE, Charles T. *Seeing Japan*. Kodansha International, 2005, str.32.

Tretia časť záhrady je známa najmä svojimi rastlinami, čiže napríklad aj sakurovým a slivkovým hájom. Nachádza sa tu aj bronzová socha, čo zvykol byť pre záhrady nezvyčajný prvok. Túto časť záhrady teda možno charakterizovať originálnymi prvkami ale aj svojou farebnosťou vďaka väčšiemu množstvu kvitnúcich rastlín ale aj vďaka kopcu Sazaejama, ktorý sa na jeseň zafarbí úplne do oranžova.

Táto kapitola konkrétnymi záhradnými prvkami a miestami záhrady Kenrokuen a analyzovať ich z hľadiska nielen vzhľadu, ale aj priradenia do jedného zo šiestich atribútov. Na úvod je taktiež pripojená mapa, ktorá pomáha lepšie sa zorientovať v jednotlivých pamiatkach a celkovom rozložení záhrady. Miesta a prvky záhrady však nebudú predstavené postupne podľa mapy, pretože existuje mnoho spôsobov ako záhradu prejsť. Namiesto toho budú prvky predstavené podľa toho, o aký druh prvku alebo miesta sa jedná.

Obr. 2. Mapa Záhrady Kenrokuen

6.1 Čajové domy

Čajové domy možno ťažko nazvať len dizajnovým prvkom, sú skôr dôvodom prečo vznikol prototyp čajových záhrad. Inak je tomu však vo vychádzkových záhradách, ktoré tento dôležitý element prebrali, alebo dokonca samé začínali ako čajové záhrady a je bežné, že vo veľkej vychádzkovej záhrade sa takýchto domov nachádza aj viac. Výnimkou nie je ani

záhrada Kenrokuen, v ktorej sa nachádza celkom šesť čajových domov. V tejto kapitole sú však spomenuté len tri najznámejšie.

Ak návštevník prichádza z hlavnej brány *Renčimon* (蓮池門), ako prvý možno zahliadnuť čajový dom *Júgaotei* (夕顔亭), nachádzajúci sa hneď vedľa jazera *Hisagoike*. Toto miesto korešponduje so staršou, nižšie položenou záhradou *Renčitei*. Prvý čajový dom *Júgaotei* je svojou rozlohou malý a má starobylý vzhľad a strechu z ryžovej slamy, ktorá celkovej scenérii okolo domčeka dodáva aj starobylú atmosféru a pomáha tak plniť jeden zo šiestich atribútov. Momentálne je vedľa čajového domu vysadený javorový strom, ktorý ho čiastočne tieni. Z čajového domu je takisto krásny výhľad na jazero a päťstupňovú pagodu. Vedľa čajového domu sa nachádza *cukubai Hakuga Dankin*, v ktorom sa návštevník rituálne očistí pred vstupom do čajového domu.

Ďalší čajový dom v záhrade Kenrokuen sa nazýva *Šiguretei* (時雨亭). Bol zrekonštruovaný v roku 2000 a rovno vedľa neho bola vystavaná aj malá záhrada. Vzhľadom k tomu že je tento čajový dom prakticky novostavbou, je využívaný najmä na turistické účely. Návštevníci si môžu v interiéri domu kúpiť zelený čaj, čaj mača a tradičné japonské sladkosti *wagaši* (和菓子). Z domu je potom prístup priamo na záhradu, odkiaľ si ju možno prezrieť zblízka. Súčasťou záhrady je aj malé jazierko. Samotný interiér domu je síce tradičný, no nepodobá sa na úplne klasický čajový dom. Jeho rozloha je totižto oveľa väčšia. Podlaha je tvorená podložkami *tatami* a na záhradu možno pozeráť z veľkých panoramatických okien.

Posledný dôležitý čajový dom záhrady Kenrokuen je starobylý *Učihašitei* (内橋亭) a je pravdepodobne aj najznámejší. Je to najmä z dôvodu, že je často zobrazovaný hneď vedľa kamenného lampáša *Kotodži* (徽軫燈籠), ktorý je symbolom záhrady Kenrokuen. Samotný dom je postavený na kamenných pilieroch zakotvených vo vode jazera *Kasumigaike* (霞ヶ池). Do vnútra čajového domu sa dá dostať len cez most, ktorý spája dom s pobrežím. Za domom sa nachádza hustý porast kopca *Sazaejama*, ktorý dotvára celkovú scenériu a pridáva jej hĺbku. V noci, či už pri svetle mesiaca, alebo pri umelom osvetlení čajový dom vyzerá akoby plával na vode jazera.

Obr. 3. Kamenný lampáš *Kotodži* s pozadím čajového domu *Učihašitei*

6.2 Vodné prvky

V oblasti záhrady Kenrokuen je vodných plôch a vodných prvkov naozaj veľké množstvo. Tradičný prototyp vychádzkovej záhrady má jazero okolo ktorého sú poskladané rôzne „scény“, ktorými vedie návštevníka cesta. Záhrada Kenrokuen dokopy obsahuje štyri jazerá nachádzajúce sa v rôznej výške.⁸¹ Najväčšie z nich je *Kasumigaike* nachádzajúce sa takmer v úplnom centre záhrady. Toto jazero predstavuje centrálny bod okolo ktorého vedú jednotlivé „scény“. Scenériu jazera dotvára napríklad kamenná lucerna *Kotodži*, čajový dom *Učihašitei*, alebo kopec *Sazaejama*. Hneď vedľa možno zahliadnuť taktiež krásnu panorámu mesta Kanazawa a pohorie *Hakusan*, keďže záhrada sa nachádza v relatívne vysokých polohách. Využitím panorámy je záhrada obohatená o krásny výhľad, ktorý opticky zväčšuje záhradu. Táto časť záhrady, síce historicky mladšia, je jedným z hlavných komponentov záhrady, ktoré z nej robia záhradu vychádzkovú a nie napríklad čajovú. Jazero svojou veľkou rozlohou pridáva na celkovej ploche a výrazne predlžuje chodník vedúci po záhrade.

Druhé veľké jazero nachádzajúce sa v záhrade Kenrokuen je *Hisagoike*. V okolí sa nachádza scenéria ako napríklad päťstupňová pagoda *Kaiseki* a čajový dom *Júgaotei*. Do tohto jazera sa priamo vlieva vodopád *Midoritaki* (翠滝). Je to voda vylievajúca sa z jazera *Kasumigaike*. Tieto dva hlavné jazerá sú týmto spôsobom prepojené. Vodopád je dôležitým prvkom záhrady, pretože ju dotvára nielen vizuálne, ale aj akusticky. Samotný vodopád je

⁸¹ YOUNG, David a MICHIKO, Young. *The Art of the Japanese Garden: History/Culture/Design*. Tuttle Publishing, 2019, str. 282.

nezvyčajne vysoký, má výšku asi sedem metrov a je umelo vytvorený.⁸² Do záhrady pridáva unikátny vodný prvok a tým tiež prispieva k realizácii jedného zo šiestich atribútov.

Vodné toky v záhrade Kenrokuen pochádzajú z rieky *Saigawa*. Keďže rieka sa nachádza viac ako 100 metrov nad morom, je výrazne vyššie než záhrada Kenrokuen, a tak prechádza cez záhradu bez akýchkoľvek mechanických zariadení. Tento vodný systém, ktorý bol vystavaný v roku 1631 *Maedom Tošicunem*, slúžil ako záložný systém vody pre hrad v prípade útoky.⁸³ Rieka plynie cez záhradu a dotvára ju, podobne ako vodopád, vizuálne aj akusticky. Ďalším zaujímavým vodným zdrojom v záhrade je studňa *Kindžoreitaku* (金城靈澤), známa aj pod menom Kanazawa, podľa ktorej je údajne pomenované mesto Kanazawa.⁸⁴ Samotná studňa je zastrešená a je oplotená drevom.

6.3 Mosty a ostrovy

Keďže v záhrade sa nachádza veľké množstvo jazier a vodných plôch, je prirodzené, že sa tam budú nachádzať aj mosty a malé ostrovčeky. V tejto podkapitole si predstavíme tie najznámejšie z nich.

Ako prvý možno zmieniť most *gankóbaši* (雁行橋), v preklade „most lietajúcich husí“. Napriek jeho názvu samotný most pozostáva z jedenástich kameňov v tvare korytnačieho panciera.⁸⁵ Korytnačka, podobne ako žeriav, sú podľa čínskej mytológie považované za symbol dlhovekosti. Hovorí sa, že každému kto po tomto moste prejde bude garantovaný dlhý život.⁸⁶ Avšak, most je momentálne uzavretý verejnosti z dôvodu odierania povrchu z nadmerného chodenia po jeho povrchu. Samotný most sa skladá z jednotlivých kamenných dosiek zapustených priamo do vody rieky *Saigawa*.

Ako druhý možno zmieniť most *Kómon* (花見橋), čo je typ oblúkového mostu (*soribaši* 反橋). Je tvorený jednou kamennou doskou, avšak je vyrezaný tak, aby to vyzeralo akoby na sebe boli dve kamenné dosky, čo vytvára trojdimenzionálnu ilúziu. Tretí známy most záhrady je známy ako *hanamibaši* (花見橋), čo inak možno preložiť ako „most

⁸² YOUNG, David a MICHIKO, Young. *The Art of the Japanese Garden: History/Culture/Design*. Tuttle Publishing, 2019, str. 283.

⁸³ IBID, YOUNG, str. 283.

⁸⁴ IBID, YOUNG, str. 283.

⁸⁵ IBID, YOUNG, str. 285.

⁸⁶ HABIB, Farah, SARA Nahibi, and HAMID Majedi. "Japanese Garden as a Physical Symbol of Japanese Culture." *International Journal of Architecture and Urban Development* 3.4, 2013, str.4.

pozorovania kvetov“. Tento názov nezískal náhodou, z mostu je skvelý výhľad na kvety kvitnúce v okolí mostu. Jedná sa napríklad o kvety sakury, azalky, alebo kosatca. Samotný most je drevený a má jemný oblúk.

Najznámejší ostrovček v záhrade Kenrokuen je *Sekireidžima* (鶺鴒島), v preklade „ostrov trasochvosta“. Prekvapivo sa nenachádza uprostred jazera, ale plynie okolo neho rieka *Saigawa*. Je obklopený kameňmi, ktoré dotvárajú hrany ostrova a na jeho krajoch sú vysadené nízke kríky a rovnako aj stromy, vďaka ktorým ostrov lepšie splýva do okolia. Na ostrove sa nachádza aj brána *torii* (鳥居) a malá kamenná päťstupňová pagoda. Ostrov sa nachádza v blízkosti *hanamibaši*, a tak je z tohto mosta na ostrov výborný výhľad.

6.4 Flóra

V záhrade Kenrokuen sa samozrejme nachádza aj veľké množstvo rastlín, avšak niektoré z nich sú známe vďaka ich jedinečnosti. V prvom rade sa jedná napríklad o *Neagari mo macu* (根上松), čiže o borovicu s vyvýšenými koreňmi. Táto borovica, ako je možné už uhádnuť z jej názvu, je nezvyčajná svojimi koreňmi ktoré rastú vysoko nad pôdou a sú nezvyčajné aj svojou hrúbkou. Borovica je už veľmi stará, avšak je pravidelne udržiavaná.

Ďalšie známe borovice záhrady s názvom *Karasaki* (唐崎松) sa nachádzajú vedľa jazera *Kasumigaike*. Ich krásu možno najviac oceniť v období zimy, kedy sú jej vetvy zviazané pomocou techniky *jukicuri*, ktorá bude lepšie predstavená v kapitole o štyroch ročných obdobiach v záhrade Kenrokuen. V prípadoch všetkých týchto borovic je spoločná jedna charakteristika a tou je práve starobylosť rastlín. Namiesto toho aby sa sadili stále len nové stromy, je na zachovávanie starých stromov vynaložené množstvo úsilia. Tým pádom je starobylosť záhrady udržiavaná nielen cez staré objekty vytvorené človekom.

Okrem jednotlivých stromov sú však známe a obdivované aj háje, v ktorých je zasadený určitý typ stromu. V prvom rade sa jedná o sakury, často úzko spájané s japonskou kultúrou. V sakurovom háji záhrady Kenrokuen sú vysadené sakury typu *kikuzakura*. Tento typ sakury pochádza z čerešne s kvetmi podobnými kvetom chryzantémy. Počet okvetných lístkov tejto sakury na jeden kvet je extrémne vysoký. Na starých stromoch je vždy veľmi vysoký a dosahuje až 380 na kvet. V prípade mladších stromov to je 150 až 200 okvetných

lístkov na kvet.⁸⁷ Na porovnanie je pripojený obrazový materiál stromu *kikuzakura* (prvý obrázok) a sakury *Jošino* (druhý obrázok), ktorá je najrozšírenejším typom sakury. Ďalší známy háj v záhrade Kenrokuen je plný stromov slivky, ktoré kvitnú na začiatku jari.

Obr. 4. Kvet kikuzakury

Obr. 5. Kvet sakury Jošino

6.5. Kopce

Japonské záhrady sú známe aj častým zobrazovaním horskej scenérie. Avšak v niektorých záhradách takýto vzhl'ad nie je ideálny a namiesto toho je využitý kontrast medzi nízkymi kopcami a nížinami, aby bol vytvorený jemnejší terén. Okrem poskytovania kontrastu môžu mať takéto kopce vo vychádzkovej záhrade niekoľko využití, napríklad pomáhajú oddel'ovať jednotlivé scény, alebo sú aj skvelé miesta na pozorovanie zvyšku záhrady z iného uhla. Často je na nich miesto na odpočinok s výhľadom.⁸⁸

V záhrade Kenrokuen je takýchto kopcov niekoľko. Jedná sa napríklad o kopec *Sazaejama*, ktorý sa nachádza hneď vedľa jazera *Kasumigaike*. Z kopca je preto dobrý výhľad na jazero a nachádza sa tam malé miesto na odpočinok, ktoré návštevníka ochráni proti dažďu. Dizajn navyše doplňa aj malá drevená pagoda.

Ďalší známy kopec záhrady Kenrokuen je napríklad *Šičifukudžinjama*, čiže „kopec siedmich šťastných bohov“. Nejedná sa až tak o kopec ako o mierne vyvýšené miesto nachádzajúce sa vedľa rieky *Saigawa*. Na túto vyvýšeninu vedie most vytvorený z jedného

⁸⁷ KUITERT, Wybe, PETERSE, A. H., a PETERSE, Arie. *Japanese flowering cherries*. Vol. 11. Timber Press, 1999, str. 295.

⁸⁸ YOUNG, David a MICHIKO, Young. *The Art of the Japanese Garden: History/Culture/Design*. Tuttle Publishing, 2019, str.71.

kusu plochého, mierne zahnutého oblúkovitého kameňa. Kopec je vysadený veľkým množstvom stromov a rastlín a vzhľad dotvárajú veľké skalné kompozície a takisto aj pagoda vyrobená zo skaly. Posledný známy kopec záhrady sa nazýva *Jamazakijama*. Tento kopec nie je určený ako miesto na výhľad, naopak, je husto vysadený javorovými stromami, ktoré ho oddeľujú od zvyšku záhrady a zabezpečujú tak skryté miesto, ktorým je splnený ďalší zo šiestich atribútov. Tento kopec je najkrajší práve v jeseni, kedy sa listy javora zafarbia do oranžova a celý kopec je nimi pokrytý. Na vrchu kopca sa nachádza altánok a päťstupňová pagoda. Ako možno pozorovať, pagody často dotvárajú scenériu kopcov.

6.6. Iné dizajnové prvky

Táto podkapitola sa venuje dizajnovým prvkom záhrady Kenrokuen, ktoré je ťažké inak zaradiť, avšak tvoria dôležitú súčasť celkového dizajnu záhrady. Ako prvý prvok možno zmieniť *Ojaširazu*, čo je názov pre strmý svah kopca blízko okraja rybníka *Kasumigaike*. *Ojaširazu* získalo svoje meno podľa strmých útesov *Ojaširazu* v prefektúre *Niigata*. Kamene sú naaranžované tak, aby sa ukazovali alebo skrývali, podľa toho aká vysoká je vodná hladina.

Ďalší zaujímavý záhradný prvok je pamätník *Meidži*. Jedná sa o sochu *Jamatoa Takerua*, postavenú v roku 1880. Socha bola postavená z iniciatívy cisárskej armády, na počesť vojakov, ktorí padli v Sacumskom povstaní. Veliteľ jednotiek cisárskej armády v Kanazawe chcel najskôr dať vystaviť sochu cisára *Meidžiho*, čo však cisárske ministerstvo nepovolilo. Bolo to pravdepodobne z dôvodu, že cisár *Meidži* bol považovaný za príliš posvätného na to, aby bol zobrazený vo forme sochy na verejnom priestore. Napriek niekoľkým pokusom množstva jednotlivcov a inštitúcií nebola na verejnom priestranstve v predvojnovom Japonsku postavená ani jedna socha cisára *Meidžiho*. Ako praotec japonského národa predstavoval legendárny hrdina *Jamato Takeru* ktorý vraj rozšíril dvor *Jamato* jednotu národa.⁸⁹ Socha sa nachádza v blízkosti sakurového háju, na vyvýšenom mieste.

Posledný významný „prvok“ záhrady Kenrokuen nie je žiadny konkrétny objekt, ale samotný výhľad na centrálnu *Kanazawu*, pohorie *Hakusan*, horu *Tomuro* a horu *Iozen*. Panoráma je dôležitá najmä z toho dôvodu, že záhrade dodáva posledný šiesty atribút výhľadu. Záhradu opticky zväčšuje a pridáva jej tak na estetickej hodnote. Pomocou tohto výhľadu záhrada spĺňa atribút otvoreného priestoru alebo výhľadov.

⁸⁹ SAALER, Sven. "Men in Metal: Representations of the Nation in Public Space in Meiji Japan, 1868–1912. Brill, 2009, str.32.

7. Štyri ročné obdobia v záhrade Kenrokuen

Štyri ročné obdobia mali v kultúre Japonska dôležitý význam už oddávna. Napríklad takmer každý list napísaný v Japonsku začína s odkazom na momentálne prebiehajúce ročné obdobie. Tento zvyk (*aisacu* 挨拶), pochádza už z 8. storočia, konkrétne z kolekcie poézie *Man'jóšú*.⁹⁰ Ďalšia kolekcia poézie *Kokinšú*, zo skorého desiateho storočia, sa venuje sezónnej poézii ešte do väčšej hĺbky a obsahuje veľké množstvo sezónnych motívov. Na jar sú tam najčastejšie motívy slivkového kvetu, spevavého vtáka, kvety sakury, *jamabuki* a vistérie. Na leto to boli kukučka alebo kvet trojpuku. Jeseň bola reprezentovaná pestrým listím, ďateľinou a pampovou trávou. Zimnými motívmi boli samozrejme sneh a dokonca aj vodné vtáctvo.⁹¹ Dôležitosť ročných období je vyjadrená aj pomocou sezónnych slov (*kigo* 季語), ktoré sú podmienkou pre vytvorenie 17-slabičnej tradičnej japonskej básnickej formy haiku.⁹²

Dôraz na štyri ročné obdobia teda existuje už od prelomu období Nara a Heian a dalo by sa povedať, že táto fascinácia pretrváva až dodnes vo zvykoch, ako je jarné sledovanie kvitnutia kvetov sakury (*hanami* 花見), alebo jesenný zvyk návštevy parkov a lesov, kde je vidno premenu zelených listov na jesenné farby (*momidžigari* 紅葉狩り). Tento záujem o premenu ročných období sa samozrejme reflektuje aj v spôsobe, akým sú japonské záhrady navrhnuté. Táto sekcia sa bude venovať konkrétnym sezónnym dizajnovým prvkom a uvedie, čo môže návštevník v záhrade Kenrokuen vidieť v rôznych ročných obdobiach.

7.1. Jar

Jar je v Japonsku dôležitým ročným obdobím. Začiatok jari sa zvykol časovo zhodovať so začiatkom japonského Nového roka, čo je ekvivalent 4. februára. Preto je počasie na začiatku jari stále veľmi studené a pripomína počasie zimy. Avšak napriek studenému počasiu je podľa antológie *Kokinšú* možno sledovať prvé jasné znaky príchodu jari. Je to návrat divokých husí do Japonska, pučanie vrby zelenej a vôňa kvetov kvitnúcich stromov slivky. Púčiky vrby

⁹⁰ SHIRANE, Haruo. *Japan and the culture of the four seasons: Nature, literature, and the arts*. Columbia University Press, 2011. s. XI-XII.

⁹¹ RUPERTI, Bonaventura., VESCO, Silvia., NEGRI, Carolina. (Eds.). *Rethinking nature in Japan: from tradition to modernity*. Edizioni Ca' Foscari – Digital Publishing, 2017. str. 14.

⁹² IBID, RUPERTI, str. 19.

zelenej (*aojanagi*), ktoré sa v priebehu jari premenia na kvety, symbolizujú nový život. Kvitnúce slivky sú obdivované najmä z dôvodu ich schopnosti vydržať nízke teploty a aj vďaka ich skorému kvitnutiu, kedy možno pozorovať krásne biele kvety slivky kvitnúce pri napadanom snehu.⁹³

Kenrokuen ponúka návštevníkovi možnosť uvidieť tieto symboly jari v areáli záhrady. Na úplnom začiatku jari možno navštíviť slivkový háj, v ktorom je vysadených veľké množstvo rôznych druhov slivkových stromov. Nechýba ani ďalší typický prvok jari a to je kvet sakury. Sakuru, ako typický symbol jari ale aj japonskej kultúry, nie je potrebné predstavovať. Predstavuje pominuteľnosť a nestálosť vecí. Krása kvetu sakury preto spočíva práve v jeho nestálosti a relatívne krátkej dobe kvitnutia, čo je typické najmä pre druh *Jošino*, ktorý patrí v Japonsku stále k tým najpopulárnejším, a to už od obdobia 2. svetovej vojny.⁹⁴

V záhrade Kenrokuen sa nachádza mnoho druhov tohto známeho stromu, avšak najznámejšia je pravdepodobne *kiku-zakura*. Tento druh je vysadený najmä pri rieke a preto možno pozorovať ako krásne kvety pomaly opadajú na hladinu rieky. Dvojkvetá *Kikuzakura* je známa najmä kvôli faktu, že každý jeden kvet môže mať až 300 okvetných lístkov, a tým pripomína kvet chryzantémy. Na rozdiel od mnohých iných druhov sakury, ktorých kvet má väčšinou iba jednu alebo dve farby naraz, *kikuzakura* svoju farbu mení najskôr z červenej na ružovú a nakoniec na bielu. Kvety tejto krásnej sakury, ale aj iné kvety kvitnúce na jar možno pozorovať z *hanamibaši*, mosta vedúceho ponad potok tečúci cez Kenrokuen.

7.2. Leto

Leto je v mnohých častiach Japonska obdobím silných dažďov (*tsuju* 梅雨) a vyčerpávajúceho tepla. Napriek týmto ťažkým podmienkam existuje v Japonsku mnoho symbolov reprezentujúce leto a letnú prírodu. Jedným z najznámejších symbolov leta je kukučka (*hototogisu*), ktorej spev reprezentuje príchod leta.⁹⁵ V období Heian spev kukučky dokonca farmárom symbolizoval začiatok obdobia výsadby ryže.⁹⁶

Po príchode leta, takisto ako na jar, je v záhrade Kenrokuen mnoho krásnych výhľadov, ktoré možno uvidieť len cez letnú sezónu. Najlepším príkladom je pravdepodobne už spomínaný *hanamibaši*, z ktorého možno cez jarnú sezónu vidieť kvitnúce sakury. Cez leto

⁹³ SHIRANE, Haruo. *Japan and the culture of the four seasons: Nature, literature, and the arts*. Columbia University Press, 2011, str. 32-34.

⁹⁴ ABE, Naoko. *'Cherry'Ingram: The Englishman Who Saved Japan's Blossoms*. Random House, 2019, Str. 257.

⁹⁵ IBID, SHIRANE, str. 38.

⁹⁶ IBID, SHIRANE, str. 117.

možno z tohto mosta vidieť aj typické letné rastliny. Jednou z nich je napríklad japonský kosatec (kacicubata), fialový kvet, ktorý vo veľkom množstve rastie popri potoku *Saigawa*, najmä v období leta.

V tomto období sú krásne aj jazerá a potok, pretože toto obdobie je bohaté na vodu a záhradou jej preteká veľké množstvo. Dostatok vlahy má samozrejme vplyv aj na rastliny, stromy, tráva aj mach prekypujú zeleňou. Zabudnúť nemožno ani na panorámu záhrady, z ktorej možno zahliadnuť okolité hory. Tie v lete taktiež prekypujú sýtou zeleňou a hustou vegetáciou. Hora na ktorej možno pozorovať výsledok dlhých letných dažďov sa nazýva *nacujama* (夏山), doslovne „letná hora“.⁹⁷

7.3. Jeseň

Jeseň, spoločne s jarou, sú v Japonsku jednou s najčastejších tém poézie. Jedným s dôvodov môže byť, že sú obe relatívne krátke a počasie je veľmi mierne, na rozdiel od zimy a leta, kedy by sa počasie dalo považovať za extrémne. Vďaka miernejšiemu počasiu možno teda stráviť viac času von a obdivovať prírodu. Obdobie jesene sa v Japonsku podľa kalendára začína už v mesiaci august, kedy je počasie ešte veľmi teplé. Až v priebehu septembra sa začínajú objavovať prvé typické znaky jesene. Vzduch sa ochladí, listy začínajú získavať jesenné farby a možno počuť zvuky hmyzu asociovaných s jeseňou.⁹⁸

V Japonsku je na jeseň zvykom pozorovanie listov ako menia svoje farby a tento zvyk sa nazýva *momidžigari*. Samozrejme aj záhrada Kenrokuen je skvelým miestom na takéto pozorovanie a okrem stromov v samotnej záhrade možno pozorovať zmenu farby lístia aj na horách, ktoré sú súčasťou panorámy. Najlepším miestom na *momidžigari* je v záhrade Kenrokuen kopec *Sazaejama*, na ktorom sú husto vysadené stromy javorov.

7.4. Zima

Zima je z pohľadu záhrad asi jednou s najmenej populárnych období, najmä z dôvodu že rastliny sú prevažne holé a teplota nízka, preto nie je možné stráviť tak veľa času vonku a detailne obdivovať krásy záhrady. Avšak záhrada Kenrokuen sa nespolieha len na krásu rastlín, má mnoho prvkov ktoré sú krásne aj počas zimného obdobia. Od zamrznutých jazier

⁹⁷ SHIRANE, Haruo. *Japan and the culture of the four seasons: Nature, literature, and the arts*. Columbia University Press, 2011. s. 144.

⁹⁸ IBID, SHIRANE, str. 11.

až po veľké množstvo snehu, ktorého je v Kanazawe toľko, pretože sa nachádza na západe Japonska, ktoré je častými zrážkami v tomto období známe.

Monochromatický vzhľad záhrady v období zimy predstavuje čistotu a jednoduchosť.⁹⁹ Navyše, záhrada Kenrokuen návštevníkovi, ktorý príde v zimnom období, ponúka výhľad na *jukicuri*. *Jukicuri* je technika uväzovania konárov pomocou lán tak, aby sa konáre pod váhou snehu nezlomili.¹⁰⁰ Pohľad na zasnežené, lanami podopreté koruny stromov je jedným z najznámejších vizuálov záhrady Kenrokuen.

Obr. 6. Jukicuri

⁹⁹ SHIRANE, Haruo. *Japan and the culture of the four seasons: Nature, literature, and the arts*. Columbia University Press, 2011, str. 50.

¹⁰⁰ JIA, D., et al. "The optimum colour temperature for illumination of Japanese-style gardens in summer and winter." *Lighting Research & Technology* 51.1. 2019, str. 84.

8. Záver

Cieľom tejto diplomovej práce bolo oboznámiť čitateľa s prototypom japonských vychádzkových záhrad. Ako príklad záhrady, na ktorej boli vychádzkové záhrady predstavené, je záhrada Kenrokuen. Vychádzkové záhrady boli predstavené najskôr z hľadiska historického kontextu v ktorom vznikli, a potom aj z hľadiska dizajnu.

Vznik vychádzkových záhrad bol, ako každý iný záhradný prototyp, silne ovplyvnený kultúrou a zmenami ich období. Pre vychádzkové záhrady boli tieto zmeny najmä stabilizácia spoločnosti, zmena kultúrneho centra, nová sociálna hierarchia a takisto aj nové pravidlá pre nových lídrov provincií. Z dôvodu zákazu stavania nových hradov alebo budov, ktoré by mohli zvýšiť politickú moc *daimjó*, sa veľa financií investovalo do výstavby záhrad veľkých rozmerov.

Dizajn záhrad bol teda ovplyvnený novou kultúrou obdobia Tokugawa, a to nielen z hľadiska ich veľkosti, ale aj mnohých iných faktorov. Hlavná funkcia vychádzkových záhrad nebola len ukazovať svoje bohatstvo, ale aj zabavenie hostí v prípade návštevy. Mienené boli hlavne na prechádzky, avšak využívané boli aj na iné, aktívnejšie účely, ako napríklad hostiny.

V prípade záhrady Kenrokuen tomu bolo podobne. Záhrada najskôr vôbec nebola mienená len na vychádzky, ale aj iné aktivity, ako napríklad lov divých vtákov. Záhrada dokonca vôbec nezačala ako vychádzková, ale ako záhrada čajová. Rodina klanu Maeda túto záhradu využívala podľa vlastných, meniacich sa potrieb. Počas celého obdobia Tokugawa sa záhrada zväčšovala a transformovala a na začiatku obdobia Meidži sa stala verejným parkom.

Dizajnové prvky záhrady možno rozdeliť na niekoľko rôznych skupín. V tejto bakalárskej práci boli rozdelené podľa typu prvku ku ktorému patria. Konkrétne sa jednalo o čajové domy, vodné plochy, mosty a ostrovy, rastliny, kopce a iné. Avšak rozdelenie je možno pojať aj chronologicky, čiže v poradí v akom je záhradu možné fyzicky prejsť, alebo z pohľadu zaradenia prvku do jedného zo šiestich atribútov záhrady. Zaradenie podľa typu prvku bolo vybraté najmä kvôli prehľadnosti a jednoduchosti.

Dizajn záhrady Kenrokuen spĺňa všetky typické prvky prototypu vychádzkovej záhrady, ako je veľká rozloha, využitie jazera ako centrálného bodu, použitie techniky *miegakure*, ale aj využitie prvkov z iných záhradných prototypov, najmä čajových záhrad. Aj záhrada

Kenrokuen pravdepodobne pôvodne vznikla ako čajová záhrada a čajové domy sú aj dnes neoddeliteľnou súčasťou záhrady.

Koniec práce bol venovaný predstaveniu štyroch ročných období a ich významu pre japonskú kultúru. Po krátkom predstavení významu sa kapitola zameriava na unikátnosti, ktoré možno v záhrade Kenrokuen vidieť v rôznych ročných obdobiach.

Práca teda vcelku predstavila históriu japonských záhradných prototypov so zameraním na vychádzkové záhrady a tento typ konkrétnejšie predstavila na príklade záhrady Kenrokuen.

Zdroje:

- ABE, Naoko. *'Cherry'Ingram: The Englishman Who Saved Japan's Blossoms*. Random House, 2019.
- BRUSCHKE-JOHNSON, Lee. "Kyoto Politics and Art, 1615–1715." *Dismissed as elegant fossils*. Brill Hotei, 2004. 130-140.
- COALDRAKE, William H. *Architecture and authority in Japan*. Routledge, 2002.
- DEAL, William E. *Handbook to life in medieval and early modern Japan*. Oxford University Press, USA, 2007.
- HABIB, Farah, Sara Nahibi, and Hamid Majedi. "Japanese Garden as a Physical Symbol of Japanese Culture." *International Journal of Architecture and Urban Development* 3.4, 2013.
- HYMES, Robert P. *Ordering the World: Approaches to State and Society in Sung Dynasty China*. Vol. 16. Univ of California Press, 1993.
- JIA, D., et al. "The optimum colour temperatur efor illumination of Japanese-style gardens in summer and winter." *Lightning Research & Technology* 51.1, 2019.
- KEANE, Marc P. *Japanese garden design*. Tuttle Publishing, 2012.
- KUITERT, Wybe. *Themes, scenes, and taste in the history of Japanese garden art*. Gieben, 1988.
- KUITERT, Wybe, A. H. Peterse, and Arie Peterse. *Japanese flowering cherries*. Vol. 11. Portland: Timber Press, 1999.
- KUITERT, Wybe. *Japanese gardens and landscapes*. University of Pennsylvania Press, 2016.
- LILLEHOJ, Elizabeth. "6: Paintings of the Imperial Excursion to Nijō Castle." *Art and Palace Politics in Early Modern Japan, 1580s-1680s*. Brill, 2011.
- MANSFIELD, Stephen. *100 Japanese gardens: The best gardens to visit in Japan (100 Japanese sites to see)*. Tuttle Publishing, 2019.
- MANSFIELD, Stephen. *Japanese stone gardens: origins, meaning, form*. Tuttle Publishing, 2012.

MCCLAIN, James L. "Castle Towns and Daimyo Authority: Kanazawa in the Years 1583-1630." *Journal of Japanese Studies*, 1980, str. 267-299.

MIZUNO, Katsuhiko. *Landscapes for small spaces: Japanese courtyard gardens*, Kodansha International, 2002.

NITSCHKE, Günter. *Japanese gardens: right angle and natural form*. Taschen America Llc, 1999.

PARAMORE, Kiri. *Japanese Confucianism*. Vol. 14. Cambridge University Press, 2016.

RUPERTI, Bonaventura., VESCO, Silvia., NEGRI, Carolina. (Eds.). *Rethinking nature in Japan: from tradition to modernity*. Edizioni Ca' Foscari – Digital Publishing, 2017.

SADLER, Arthur Lindsay. *Cha-no-yu: The Japanese tea ceremony*. Tuttle Publishing, 2011.

SAELER, Sven. "Men in Metal:: Representations of the Nation in Public Space in Meiji Japan, 1868–1912." *Comparativ* 19.2-3, 2009.

SHIRANE, Haruo. *Japan and the culture of the four seasons: Nature, literature, and the arts*. Columbia University Press, 2011.

TOSHIRO, Inaji a VIRGILIO, Pamela. *The Garden as Architecture: Form and Spirit in the Gardens of Japan, China and Korea*. Kodansha International, 1998.

YOUNG, David a MICHIKO, Young. *The Art of the Japanese Garden: History/Culture/Design*. Tuttle Publishing, 2019.

YOZABURO, Shirahata. *Daimyo Gardens*. Nichibunken, International Research Center for Japanese Studies, 2018.

GOTHEIN, Marie Luise. *A History of Garden Art: From the Earliest Times to the Present Day*. Cambridge University Press, 2014.

GRANT, Jill. "The dark side of the grid: power and urban design." *Planning Perspectives* 16.3, 2001, str. 219-241.

Zoznam obrázkov:

Obr. 1. Záhrada Heian

SAWADA, Nadari. 1842. Japanese Gardens Right Angle and Natural Form, NITSCHKE, Günter, Taschen, 2003, str. 37.

Obr. 2. Mapa Záhrady Kenrokuen

„Park Map“, <https://www.pref.ishikawa.jp/siro-niwa/kenrokuen/e/point.html>. 5.8.2023

Obr. 3. Kamenný lampáš *Kotodži* s pozadím čajového domu *Učihašitei*

„Kasumi Pond with the Kotoji-tōrō stone lantern“, jref.com, 10.9.2018, <https://jref.com/articles/kenrokuen-garden.417/>. 10.12.2023.

Obr. 4. Kvet kikusakury

MENO, Atsuhiko. „Kikusakura“, khaawsflowerpicture.com, 29.4.2021, <https://khaawsflowerpicture.com/2021/04/29/cherry-var-kikusakura/>. 10.12.2023.

Obr. 5. Kvet sakury Jošino

„Yoshino tree Cherry blossom“, minnetonkaorchards.com, 5.7.2021, <https://minnetonkaorchards.com/yoshino-cherry-tree/>. 10.12.2023.

Obr. 6. Jukicuri

„Yukitsuri nad drzewami - symbol Kanazawy“, ogrodnickawpodrozy.blogspot.com, 11.1.2015, <https://ogrodnickawpodrozy.blogspot.com/2015/01/kenroku-en-w-kanazawie-japonski-ogrod.html>. 10.12.2023.